

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902.   Andra Kammaren.   N:o 25.

Onsdagen den 19 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret; och lemnade herr talmannen efter föredragning af *punkten 1*, angående höjning af anslaget till arméförvaltningen, på begäran ordet till

Herr von Friesen, som yttrade: Herr talman! Jag har i sak intet yrkande att göra vid denna punkt, men jag tror, att det vore formelt riktigast att utesluta orden »under förutsättning af bifall till hvad utskottet här nedan uti punkterna 5:o och 7:o föreslår». Hvad utskottet har föreslagit i punkt 5:o är nemligen icke af kammaren bifallet. Hvad åter beträffar punkt 7:o, så anser jag, att icke heller i denna punkt kammaren, efter det beslut den fattat i punkt 5:o, bör bifalla utskottets hemställan; ty i punkt 7:o spelar också in den halfva dagaflöning, hvilken är utesluten ur utskottets förslag, men nu bör på något sätt der återinföras. Deremot tager jag för gifvet, att i öfrigt punkt 7:o bifalles. Under förutsättning att detta kommer att blifva kammarens beslut, ber jag att få yrka, herr talman, att här orden »under förutsättning af bifall till hvad utskottet här nedan uti punkterna 5:o och 7:o föreslår i fråga om regementsläkares och de till tjänsteåldern äldste bataljonsläkares aflöningsförmåner» måtte få utgå, men att i öfrigt kammaren måtte bifalla utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den af herr von Friesen föreslagna ändring deri.

I fråga om den härefter föredragna *punkten 2*, angående höjning af anslaget till generalitetsstaten, anförde

Herr von Friesen: Herr talman! Äfven vid denna punkt får jag yrka, att orden »vid bifall till hvad utskottet här nedan uti punkten 5:o föreslår i fråga om beloppet af dagaflöning för officerare» måtte utgå; i öfrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den af herr von Friesen föreslagna ändring deri.

Sedan *punkten 3*, angående höjning af anslaget till generalstaben, blifvit föredragen, yttrade

Herr von Friesen: Äfven här torde orden »och till hvad nedan under punkten 5:o i detta utlåtande föreslås i fråga om löneroglering för arméns officerare med vederlikar» böra utgå. Jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag med denna modifikation.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den af herr von Friesen föreslagna ändring deri.

Punkten 4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6, angående ökning af anslaget till intendenturkåren, föredrogs härupå; och yttrade dervid

Herr von Friesen: Äfven i denna punkt ber jag att få yrka, att orden »och till hvad utskottet uti punkten 5:o här ofvan föreslagit beträffande löneroglering för armén» måtte få utgå, men att utskottets förslag i öfrigt måtte godkännas.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Jag vill till denna punkt endast foga den anmärkningen, att på sid. 33 anføres, hurusom ännu icke fullständigt afslutad utredning föreligger, men icke dess mindre föreslås dessa anslagsbelopp i något reducerad form. Det förefaller mig något egendomligt, att gång efter annan Riksdagen anmodas besluta om utgifter till ändamål, der utredning icke föreligger. Det har förut skett så, såsom då anslag beviljades till Boden, och flera andra gånger.

Jag har intet yrkande att göra annat än att instämma med herr von Friesen, men jag har icke kunnat underlåta att fästa uppmärksamheten på det egendomliga i detta förhållande, att anslag skola beviljas till ansenliga belopp, utan att utredning förut förebragts.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls med den af herr von Friesen föreslagna ändring deri.

Efter föredragning vidare af *punkten 7*, angående ökning af anslaget till ökad aflöning för de till tjänsteåldern äldste bataljonsläkarne, yttrade

Herr von Friesen: I denna punkt, herr talman, måste jag göra ett yrkande äfven i sak, ty kammarens beslut om half dagaflönings åtnjutande under fritid inverkar på denna punkt, så att det af utskottet upptagna belopp, 14,645 kronor, hvarmed anslaget skulle höjas, nu är för litet. Det finner man, om man går till den vid reservationen fogade bilagan n:o 59, således näst sista bladet i detta betänkande. Men man finner der också, att i slutsumman ingår en post, föranledd af förslaget om förhöjd dagaflöning vid viss tjenstgöring, en post på 1,218 kronor 75 öre. Med denna summa bör slutsumman 69,810 kronor minskas för att den skall bli i öfverensstämmelse med kammarens vid punkt 5:o fattade beslut. Summan nu bör således blifva 68,592 kronor, och då anslaget för närvarande är 51,865 kronor, bör det höjas med 16,727 kronor. Jag ber derfor att få yrka, det kammaren ville bifalla den af herrar Lundeberg m. fl. vid betänkandet i denna punkt fogade reservation, dock ej i hvad den afser godkännande af Kongl. Maj:ts förslag angående förhöjd dagaflöning under vissa förhållanden, samt i följd häraf höja anslaget till ökad aflöning för de till tjensteäldern äldste bataljonsläkare, nu 51,865 kronor, med 16,727 kronor till 68,592 kronor.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den af herr von Friesen föreslagna ändring deri.

Punkterna 8—12.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning af *punkten 13*, angående ökning af anslaget till krigshögskolor, anförde

Herr von Friesen: Jag ber att få yrka, att orden »vid bifall till hvad under punkten 5:o föreslagits» måtte utgå.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den af herr von Friesen föreslagna ändring deri.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15, angående ökning af anslaget till skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, föredrogs härupå; och yttrade dervid

Herr Persson i Stallerhult: Vid genomläsandet af motiveringen till denna punkt, sådan den står att läsa i Kongl. Maj:ts proposition, finner man, att för närvarande sakna icke mindre än 65 proc. af infanteriets subalternofficerare erforderlig skjutskoleutbildning. Det är ju alldeles klart, att man icke kan motsätta sig detta anslag, som afser att bibringa officerarne denna nödvändiga fackkunskap. Och det säges äfvenledes i samma kongl. proposition, »att i en nutida infanteri-

Ang. anslaget till skjutskolan för infanteriet och kavalleriet.

Ang. anslaget
till skjut-
skolan för
infanteriet och
kavalleriet.

(Forts.)

strid vore skjutskickligheten en oafvislig förutsättning för segern. Men denna färdighet kunde icke bibringas truppen, derest icke infanteriets alla subalternofficerare vore verkligt framstående skjutinstruktörer. Danandet af tillräckligt antal goda skjutinstruktörer och eldledare måste i vår blifvande liksom i vår hittillsvarande härorganisation tillkomma ifrågavarande skjutskola». Allt detta måste man ju underskrifva, såsom varande riktigt; men när man nu läser detta i den kongl. propositionen och förut lefvat i den öfvertygelsen, att våra officerare varit fullt kompetenta att tienstgöra såsom skjutinstruktörer, är det klart, att man med ledsnad gör en sådan upptäckt, som att våra officerare sakna denna förmåga att utbilda våra soldater till skickliga skyttar.

Nu är ju meningen med detta förhöjda anslag att bereda tillfälle för ett större antal elever att genomgå denna skjutskola för att förvärfva kompetens att meddela våra värnpliktige undervisning i skjutning. Men när man kommer in på fjerde hufvudtiteln, gör man en förunderlig iakttagelse. Ty man hade väl trott, att, när en officer skickats ut från krigsskolan och fått plats på ett regemente, han äfven skulle ha kompetens att sköta den tienst, för hvilken han uppbär den lön, den förhöjda dagaflöning, den inqvarteringsersättning och allt hvad det heter, som man i dag på förmiddagen har beslutat. Men så finner man, att dessa officerare ej hafva de kunskaper, som man förut trott dem ha, när de lemnade krigsskolan. Det är ju mycket angeläget, att våra officerare få denna utbildning, men jag har lefvat i den öfvertygelsen, att dessa tienstemen borde, innan de lemna skolan, ha den kunskap, som är erforderlig för utöfvandet af det yrke de välja såsom lefnadsbana och för hvilket de af staten uppbära lön; och jag lefver fortfarande i den öfvertygelsen. Och de borde ej af staten uppbära lön, dagaflöning etc. under den tid de sedan använda för sin vidare fackutbildning. Det går väl ej an att här framkomma med ett yrkande på afslag, och det tjenar väl ej heller något till, men jag har i alla fall velat framhålla det origtiga i detta förhållande. Låtom oss taga ett exempel från det civila området. En filosofie kandidat, som gått profår, är ju ej kompetent att söka eller erhålla lektorsbefattning — han kan ju på grund af denna examen blott erhålla adjunktur vid något af våra läroverk; men vill han söka lektorsbefattning, måste han dessförinnan afägga högre examen än den han förut hade. Hade han nu fått adjunktur och ville han sedan för att få lektorsbefattning taga högre examen, skulle det förundra mig, om denne adjunkt då skulle få uppbära lön och tienstgöringspenningar, medan han år efter år låg vid akademien för att genom en högre examen skaffa sig en bättre aflönad befattning. Jag tror icke, att, om någon skulle framkomma med ett förslag i den riktningen, det skulle komma att bli många, som röstade för det förslaget. Men här skola vederbörande erhålla höga löner, dagaflöning och inqvartering under det de taga examen för att kunna sköta den tienst, som de uppbära lön för.

Jag har velat framhålla detta såsom varande en orimlighet hela linien utefter utan att nu framställa något yrkande.

Friherre Ericson: Herr talman! Utaf det anförande vi nyss Ang. anslaget till skjutskolan för infanteriet och kavalleriet. hörde från herr Carl Persson, tycktes framgå, att hans åsigt var, att specialutbildningen i skjutning borde vara förlagd redan till krigsskolan. Man har annars tänkt sig — och det föreställer jag mig också vara pedagogiskt riktigt — att underofficers- och krigsskolan skulle meddela den allmänt militära bildningen, och sedan, när de olika vapnens officerare kommit ut, skulle de genomgå särskilda fackskolor för att erhålla den specialutbildning, som de behöfde. När den unge officeren nu kommer ut ifrån krigsskolan, är han ingalunda utan förmåga att leda en skjututbildning, ty han har fått en hel del öfning deri både vid underofficers- och krigsskolan, men dock icke den genomgående färdighet och kunskap, som numera verkligen kräfves för att på bästa möjliga sätt kunna instruera våra värnpliktige i skjutning. Detsamma är förhållandet äfven med kavalleriofficeren; när han kommer ut ifrån krigsskolan, eger han icke den färdighet i ridning, som erfordras för att undervisa deri. Man fordrar af honom, att han först skall genomgå en ridskola, en särskild fackskola. Att nu förlägga dessa fackskolor till den gemensamma krigsskolan vore — förutom det att det skulle leda till väsentligt högre kostnader — icke rätt, utan peggagogiskt felaktigt. Och ridning t. ex. är för kavalleristen af fullkomligt lika stor betydelse som skjutning för infanteristen.

Jag tror således icke, att herr Carl Persson har rätt i sitt resonnement, ty följden deraf skulle ovilkorligen bli, att den alldeles särskilda utbildningen för hvarje vapen, t. ex. den som ges vid artilleri- och ingenjörhögskolan, vid krigshögskolan o. s. v., skulle helt och hållet förläggas till krigsskolan, och det kan icke vara riktigt.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Äfven jag har reserverat mig i denna punkt, men det har jag naturligtvis gjort af ren okunnighet om hvad som hör till den militära bildningen och om hvad man har rätt att fordra af en militär, när han kommer ut ifrån krigsskolan. Jag har i min enfald tänkt, att det går något för lätt att fabricera löjtnanter, eftersom de icke äro hemma i sina stycken, när de komma ut. Men af den siste högt ärade talaren, hvars auktoritet jag icke tillåter mig att betvifla, har jag fått höra, att, när de tagit sin examen, ha de fått en allmän militärbildning. Jag trodde, att i denna allmänna militärbildning skulle ingå att ega skicklighet som skjutinstruktör. Till min ledsnad har jag dock tagit miste i detta fall. Jag tycker dock det är besynnerligt, att de taga sin examen för att få lön, och sedan så börja de en ny skolundervisning. Herrarne få ursäkta, om en lekman icke förstår sig på dessa saker. Det förefaller mycket underligt. Jag vågar naturligtvis icke göra något yrkande gent emot fackmän, men jag vill i alla fall fastslå det faktum, att när de efter aflagda examina komma ut, ha de icke den bildning de behöfva.

Jag undrar, huru det skulle taga sig ut, om jag träffade en löjtnant och började resonera med honom om mausergevärets konstruktion och frågade, huru det skall skötas och om åtskilliga detaljer, och han kanske då icke kunde besvara mina frågor.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Efter föredragning vidare af *punkten 16*, angående ökning af anslaget till krigsskolan, yttrade

Herr von Friesen: Jag ber endast få yrka, att orden »vid bifall till hvad ofvan under punkten 5:o föreslagits i fråga om lönereglering för armén» måtte utgå.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den af herr von Friesen föreslagna ändring deri.

*Ang. anslaget
till militär-
läkares under-
visning.*

Punkten 17.

Uti punkten 17 af fjerde hufvudtiteln hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att öka anslaget till militärläkares undervisning, nu 6,350 kronor, med 5,400 kronor till 11,750 kronor.

Utskottet hemställde, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Vid punkten var fogad reservation af herrar *Chr. Lundeberg, I. Wijk, H. P. P. Tamm, A. G. L. Billing*, friherre *J. T. Gripenstedt, F. E. Pettersson, K. G. Bildt, N. Fosser*, grefve *Ph. Klingspor*, grefve *K. A. Posse, L. Grundberg* och grefve *C. O. Taube*, hvilka hemställt, att Riksdagen måtte, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, öka anslaget till militärläkares undervisning, nu 6,350 kronor, med 5,400 kronor till 11,750 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter ordet lemnades till

Herr Vahlquist, som yttrade: Herr grefve och talman, mina herrar! I denna punkt har utskottet icke kunnat bifalla det af Kongl. Maj:t framställda yrkandet om anslag till en instruktionskurs för blifvande militärläkare.

De skäl, utskottet framhållit, äro, så vidt jag kan se, icke många, ja, jag kan icke se egentligen något skäl, ty utskottet har endast anført, att det icke känt sig öfvertygadt om nödvändigheten af en sådan kurs. Men om vi ge akt på de auktoriteter, som yttrat sig i frågan, så finna vi, att kongl. medicinalstyrelsen icke blott 1896, utan äfven 1897 och nu senast 1901 för sin del framhållit önskvärdheten, till och med nödvändigheten utaf att en sådan instruktionskurs verkligen kommer till stånd. På samma gång har också kongl. medicinalstyrelsen framhållit, att i och med att en sådan instruktionskurs komme till stånd, skulle den nuvarande s. k. militärläkarekursen ganska väsentligt förkortas, efter hvad det står på sid. 62 i betänkandet, och blefve på detta sätt en kortare repetitionskurs.

För min del har jag under en lång följd af år varit anställd som militärläkare. Jag hade fördelen att, innan jag trädde in i aktiv tjänst som militärläkare, få genomgå den nuvarande militärläkarekursen — jag genomgick den året innan jag blef anställd såsom bataljonsläkare, på egen bekostnad, som det heter. Emellertid har jag den erfarenheten, att hvad jag förvärfvade, innan jag såsom militärläkare kom in på det rent militära och militärmedicinska området, hade jag synnerligen stor nytta af, och jag tror, att de, som icke genomgått någon föregående militärmedicinsk eller rent militär utbildning, ha svårt att reda sig på det området. Vi skola icke tala om läkaren som medicinman, ty i det fallet äro vi alla ense om att han är fullt mogen att sköta de sjuke; derom finnes intet dubium. Men en annan sak är, att det på detta område finnes frågor, som fordra icke blott läkarens vanliga medicinska utbildning, utan äfven en fackteknisk. Det är naturligtvis därför som kongl. medicinalstyrelsen och departementschefen ansett, att en instruktionskurs redan från början, innan vederbörande vinna inträde såsom militärläkare, vore synnerligen lämplig, och jag kan icke annat än fullständigt instämma i denna åskådning.

Ang. anslaget till militärläkarens undervisning.
(Forts.)

Jag ber att i korthet få lemna en redogörelse för hvad man på detta område åtgjort i andra länder. Jag vill till en början framhålla, att instruktionskursen icke är något påhitt så att säga ifrån de militära myndigheternas sida, ty i detta fall ha vi en trygghet i kongl. medicinalstyrelsen. Denna myndighet är, som vi veta, sammansatt af 6 ledamöter, medicinalråd, af hvilka endast en är civilmilitär person, nemligen öfverfältläkaren, såsom föredragande i militära helso- och sjukvårdsärenden m. m. Det civila intresset är således härvidlag fullt tillräckligt tillgodosedt, och man kan således icke anse, att det är militärerna ensamma, som drifvit fram detta önskningsmål i medicinalstyrelsen.

Emellertid, en kort redogörelse för frågans ställning i andra länder.

Jag börjar då med vårt broderland Norge. Der pågår årligen en utbildningskurs för militärläkare eller sanitetsofficerare, som de der kallas. Den räcker visserligen icke längre än 6 veckor, men för att komma in i denna kurs fordras, att inträdessökanden redan skall vara utbildad sanitetskorpral — och för att kunna bli detta skall han ha genomgått en 30 dagars kurs — och derjemte skall han som sanitetskorpral ha tjänstgjort i 24 dagar eller ock, om han icke genomgått sanitetskorpralkursen, varit 1 år på krigsskolan. Således måste en läkare der, innan han får anställning som aktiv militärläkare, ha förvärfvat nödig kompetens i sitt fack.

Om vi gå till Danmark, så finna vi, att det äfven der är ställdt ungefär på samma sätt. Det är i allmänhet 6 månaders särskild utbildning, för så vidt denna icke skett under värnpligtstiden, ty det finnes möjlighet att åtminstone under en del af densamma förvärfva dylik utbildning.

Tyska riket har en särskild akademi, Kaiser Wilhelms-akademien, der militärläkare utbildas, men dessutom utbildas under värnpligtstiden ettårigt frivilliga; de göra tjänst 1 år och under denna del af

Ang. anslaget till militärläkareundersökning. (Forts.)

värnpligtstiden ha de anställning dels vid trupp, dels och i främsta rummet vid militärsjukhus.

Gå vi sedan till Österrike-Ungern, så förekommer der ett halft års tjenstgöring i ledet och efter aflagd doktorsgrad ett halft års anställning som assistentläkare vid ett större garnisonssjukhus, vanligen i Wien eller Budapest.

I Ryssland finnes en militärmedicinsk akademi i Petersburg, der utbildningen af militärläkare eger rum. Men i Ryssland är för öfrigt så stäldt, att äfven civila läkare lätt kunna få anställning såsom militärläkare; de kunna dock icke komma högre upp än till den lägsta militärläkaretjensten, ty för att komma vidare och befordras till regementsläkare måste vederbörande genomgå en tvåårig kurs vid militärmedicinska akademien.

Gå vi sedan till Schweiz, så finna vi att der fordras, att vederbörande skall ha genomgått rekrytskola och sedan en sanitetsutbildningsskola under 28 dagar samt efter anställning som militärläkare en 14 dagars operationskurs.

Gå vi så öfver till Frankrike, så finna vi der en s. k. militär-sanitetsskola vid medicinska fakulteten i Lyon. Efter aflagd examen vid denna skola en 9 månaders utbildningskurs vid tillämpningsskolan vid militärsjukhuset Val de Grâce i Paris.

Gå vi till Italien, så är det på samma sätt: de ha en ganska lång utbildningskurs vid tillämpningsskolan i Firenze, som räcker från november till maj.

I Storbritannien är det likaledes en ganska lång utbildningskurs vid sanitetsskolan i Netley; den räcker 4 månader. För öfrigt fordras der tjenstgöring i armén under viss tid.

Samma är förhållandet i Grekland, der det erfordras 6 månaders utbildning, äfvensom i Serbien och Rumänien. Det finnes knappast något land i Europa, der man icke vidtagit åtgärder för att få till stånd instruktionskurser för militärläkare.

Nu kan någon fråga: hvad nytta ha läkarne häraf, då de ju icke ha annat att göra än att sköta sjuke? Ja, mina herrar, om man ställer frågan på detta sätt, då fordras naturligtvis ingen sådan kurs. Men om vi litet närmare gå in på saken, måste vi betänka, att läkarens uppfostran också i någon mån bör afse mobilisering. Det går icke an under mobilisering att — såsom utskottet påstår — läkaren, d. v. s. den unge läkaren, när han kommer ut i stridslinien, står der alldeles osjelfständig och springer till regementsläkaren eller närmaste öfverordnade läkare för att inhemta hans råd. Det är svårt för honom att under sådana förhållanden nöjaktigt sköta sin plats. Man måste således draga konsekvenserna fullt ut. Man får icke betrakta militärläkaren enbart från den rena fredsöfnings synpunkt, utan jemväl tillse, att han är mogen för sitt värf, när det gäller mobilisering.

Jag tycker verkligen, att såväl kongl. medicinalstyrelsen som vederbörande departementschef anfört giltiga grunder för att den här ifrågasatta militärläkarekursen icke allenast är behöflig, utan rent af nödvändig. Hvad beträffar den nuvarande kursen, anser jag densamma mindre nödvändig, åtminstone i dess hittills varande längd, ja, jag kan gå så långt att jag påstår, att den nuvarande militärläkarekursen mycket väl helt

och hållet kan slopas, om den föreslagna kursen kommer till stånd. *Ang. anslaget till militärläkarens undervisning.*
 Ty jag anser, att militärläkaren, sedan han kommit i tjänstgöring, mycket väl bör kunna förvärfva fortsatt utbildning under de öfningar, som inom arméu anställas. Han kan t. ex. blifva kommenderad att deltaga i generalstabens öfningar, i fälttjänstöfningar o. s. v. För min del hyser jag den uppfattningen, att den nu föreslagna kursen är den viktigaste. Den nuvarande tror jag helt enkelt kan försvinna, när tiden för densamma är ute, d. v. s. då de nuvarande bataljonsläkare, som icke genomgått den, fått tillfälle att göra det.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att i denna punkt få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! I motsats till den närmast föregående talaren skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt. Och jag gör det af många skäl.

Hvad som först och främst föranleder mig dertill är, att jag så väl känner, hvilka svårigheter de nuvarande långa universitetskurserna redan välla våra studerande i allmänhet och de medicinska studerandena i synnerhet. En medicine studerande har för närvarande, innan han kommer igenom sin läkarekurs, en studietid af 10, ja, i många fall 11 år. Denna tid kommer nu att afbrytas af beväringsexercisen under 8 månader. Om då härtill läggas 6 månader vid garnisonssjukhuset, så blifva de nuvarande regelmessiga 10 åren förlängda med icke mindre än 14 månader eller 1 år 2 månader. Detta anser jag vara alldeles orimligt, i synnerhet under en tid, då man sträfvar efter och då äfven inom Första Kammaren röster höjt sig för nödvändigheten att inskränka de på alla områden oupphörligt växande universitetskurserna.

Den föregående talaren sade, att om en sådan här kurs infördes, så komme den *nuvarande* militärläkarekursen att väsentligen inskränkas. Ja, det kan låta något detta. Men huru lång är den nuvarande militärläkarekursen? Den pågår 3 månader. Och för att få lägga till 6 månader lofvar man, att dessa 3 månader skola förkortas. Huru lång denna förkortning kommer att blifva, får man se sedan. Kanske det blir en dag på månaden.

Den föregående talaren åberopade ett argument, som, om man icke närmare tänker derpå, är egnadt att slå an. Han anförde, såsom det äfven står i Kongl. Maj:ts proposition, att sådana der kurser eller s. k. instruktionskurser finnas i Norge, Danmark, England, Frankrike, Tyskland, Österrike-Ungern o. s. v.

Ja, mina herrar! Men uti dessa länder är läkarekursen vid universitetet *flera år kortare än hos oss*. I Tyskland, Österrike-Ungern o. s. v. är den omkring 3, ja fyra år kortare än hos oss. Huru det är i Norge och Danmark, kan jag icke säga. Men i Norge lär den kurs, som motsvarar den här föreslagna instruktionskursen, enligt herr Wahlquists uttalande räkka 6 veckor; och det är något annat än 6 månader. Hvad Danmark beträffar, är — sade han — motsvarande kurs 6 månader, så vida icke medicinaren under värnpligtstiden på exercisfältet och i kasernen lärt sig hvad kursen skulle bibringa honom.

Ang. anslaget
till militär-
läkares under-
visning.
(Forts.)

Det är också från denna synpunkt, som jag nu vill yrka bifall till utskottets hemställan, att nemligen, enligt min tro, medicinaren mycket väl kan under garnisonstiden lära sig det, som härvidlag behöfs.

Det talas i den kongl. propositionen om nödvändigheten för militärläkaren att under sin utbildning förvärfva någon »kunskap i de bland militären vanligast förekommande sjukdomar».

Detta påminner mig om den stora strid, som på min studenttid fördes angående Upsala universitets förflyttning till Stockholm. Herrar medicine professorer här i Stockholm fäktade vådeligen för att få universitetet till Stockholm. Professor Mesterton var den, som förde kampen för Upsala. Då anfördes från stockholmskäll bland annat, att om universitetet blefve kvar i Upsala, så vore man tvungen att förlägga en garnison och uppföra ett garnisonssjukhus i Upsala. Derpå svarade professor Mesterton: »Ja, om herrarne kunna bevisa, att militärer under fredstid ha några andra sjukdomar än hvad alla andra menniskor hafva.» Men det är ju klart, att icke ha våra militärer några andra sjukdomar än alla andra menniskor, låt vara att de kanske hafva vissa sjukdomar i större omfattning. Men det blir en annan sak.

Att jag gent emot eu läkare och gent emot medicinalstyrelsen kan tala på detta sätt, det beror derpå, att man här på sid. 59 i utskottets betänkande får veta, hvilka undervisningsämnen som skola förekomma vid den föreslagna kursen.

Det är 1:o »militär helsovårdslära, omfattande den sanitära delen af soldatens lefnads- och tjänsteförhållanden, såsom föda, bostad, beklädnad, utrustning, kroppsvård m. m.»

Skall icke en medicine studerande, en medicine kandidat under beväringsexercisen på de stunder, då allmogens söner lära sig läsa och skriva och räkna, kunna lära sig detta? Det är icke för den, som är student och varit ett eller annat år vid universitetet, någon trollkonst alls att lära sig sådant der. Om han för öfrigt behöfver fråga någon om upplysning, så är ju regementsläkaren till hands.

Vidare 2:o »metoderna för besigtning af volontärer och värnpliktige, särskildt med hänsyn till pröfning af deras syn och hörsel».

Jag kan icke föreställa mig annat, än att medicinarne kunna, hvad beträffar pröfningen af syn och hörsel, få lära sig detta under den vanliga läkarekursen. Och att besigtiga volontärer och värnpliktige kunna de lära sig lika bra på exercisfältet och i kasernen som på garnisonssjukhuset.

Sedan 3:o »medicinallagfarenhet, nemligen gällande reglementen angående militärläkarnes tjänsteälgganden och de delar af strafflagen för krigsmakten och disciplinstadgan, som rörde militärläkare, samt uppsättning af tjänsteskrifvelser och allt sådant der».

Skola de, som äro två- à treåriga studenter, behöfva ligga vid garnisonssjukhuset för att lära sig sådant der? Den, som satt upp detta, måtte ha bra tråkiga minnen från sin egen studenttid.

Sedermera 4:o »sanitetstjänst såsom kännedom om fältsjukvårdsreglementet, ledning af sjukbärarnes öfningar i bårexercis och upprättande af förbandsplatser, hvartill komme undervisning af sjukvårdsmanskapet m. m.»

Detta allt måtte de väl lära sig mycket bättre på exercisplatsen än vid garnisonssjukhuset. Huru skola de bära sig åt för att lära bår-exercis vid garnisonssjukhuset? För resten förekommer det redan nu på exercisplatserna, att de medicinske studerandena få öfva sig i bår-exercis, hvarvid de icke blott kommendera dem, som bära, utan ofta låta bära sig sjelfva.

Vidare 5:o »kännedom om den reglementerade sjukvårdsmaterielen, såväl beträffande fältutrustningslistor som packningsplaner»; samt slutligen

6:o ridning.

Ja, det förra hafva de vida mer tillfälle att lära sig på lägret än i ett sjukhus, och ridning måtte de väl också kunna lära sig på lägerplatserna. Der finnas ju alltid några hästar. Och om de icke der kunna lära sig rida fullkomligt, böra de dock kunna inhemta *nödig* färdighet deri; och icke behöfva de ligga 6 månader vid garnisonssjukhus för att lära sig rida.

Men nu kan någon säga: »Ja, allt detta är dock så mycket, att det nog kräfver sin tid. Huru lång tid har då medicinalstyrelsen sjelf beräknat? På sid. 61 kunna herrarne se det. Man borde beräkna — heter det der — »30 timmar till undervisning i militär helsovårdslära, 30 timmar till undervisning i volontärers och värnpligtiges undersökning, deri inberäknadt undersökning af ögon och öron, 20 timmar till undervisning i militärmedicinallagfarenhet, 50 timmar till undervisning i sanitetstjänst samt 10 timmar till undervisning i kännedom om sjukvårdsmaterielen». Det gör tillsammans 140 timmar, medan tienstgöringstiden för dem såsom värnpligtige uppgår till 240 dagar. Om de således skulle lära sig detta på 140 timmar under sin beväringstid, så skulle det bli något mer än en timme hvarannan dag. Och det vore väl märkvärdigt, om icke detta skulle kunna gå utan en sådan der öndig, deras utbildning förlängande kurs vid garnisonssjukhuset.

Så mycket mera finner jag, att utskottet har rätt, som Kongl. Maj:t och medicinalstyrelsen ause, att genom denna instruktionskurs den nuvarande militärläkarekursen icke skulle göras umbärlig. Den skall i alla fall komma igen såsom repetitionskurs.

Låt alltså våra medicine studerande lära sig det ofvan sagda, så vidt de kunna det, på lägerplatserna under sin exercistid, och låt sedan den nuvarande 3-månaderskursen, med eller utan förkortning, komma såsom en repetitionskurs. Då hafva de utan tvifvel fått alldeles tillräckligt, så vidt de icke äro några träskallar, och sådana böra icke blifva läkare.

Herr Vahlquist: Herr talman, mina herrar! Det är sant, som jag alltid sagt, att mot herr Waldenström är det icke godt att reda sig, men att man kan vara temligen belåten, om man har honom med sig. Det är åtminstone den uppfattning, jag fått. Dock hoppas jag, att det denna gång icke skall vara ett alltför dåligt förbud, att jag har herr Waldenström emot mig.

Herr Waldenström påstod, att den föreslagna militärläkarekursen vore alldeles för lång och obehöflig. Men jag vill påpeka, att den icke skulle blifva en särskild, fristående kurs, utan förenas med den läkare-

Ang. anslaget
till militär-
läkares under-
visning.
(Forts.)

Ang. anslaget
till militär-
läkares under-
visning.
(Forts.)

institution, som förut finnes vid garnisonssjukhus, der det förekommer sex underläkare, som förordnas för halfår. Det är i samband just med dessa underläkareanställningar, som kursen skulle genomgås. Det är således icke så farligt ställt, som kanske herr Waldenström tror och herrarne också.

Hvad för öfrigt angår herr Waldenströms yttrande, att de utländske läkarnes utbildning skulle vara så kort, så hör detta icke hit; det hör icke alls hit, utan är en sak för sig, och dessutom har det visat sig, att man äfven der, såsom jag förut framhållit, måst anordna ytterligare kurser för militärläkares utbildning. Det är således icke fråga om de rent medicinska examina, utan om den rent facktekniska utbildningen. Och det har således visat sig, att man utom de medicinska examina måst tillgripa en fackteknisk examen, som något berör de rent militära sjukvårdsförhållandena och dylikt.

Vidare säger herr Waldenström, likasom ock utskottet, att de yngre militärläkarne ju skulle kunna fråga regementsläkarne om det som de icke sjelfva visste, och att de, för såvidt de icke hade mycket dåliga hufvuden eller — såsom herr Waldenström uttryckte sig — vore traskallar, nog skulle på detta sätt kunna få besked om det, som de ville veta. Jag har redan förut framhållit, att man icke får resonera på detta sätt, ty militärläkaren har ju att tjenstgöra icke blott under vanliga förhållanden — under fredstid — utan äfven, hvad viktigare är, under mobilisering eller vid krigstillfälle, och då lär det väl i alla fall ej gå för sig att springa omkring och fråga sig för. Under debatten i fjor om härordningsförslaget framhölls ju af rätt många vigten deraf, att den värnpligtige mannen i ledet fick en sådan utbildning, att han kunde reda sig på egen hand, om så behöfdes, och således handla sjelfständigt. Om detta är riktigt, så är det ju alldeles gifvet, att det i lika mån och kanske än mer gäller militärläkaren; under sådana brydsamma och fordrande omständigheter har han sannerligen sållan någon att, åtminstone på närmare håll, tillgå och rådfråga. Herr Waldenström må nu härom säga hvad han vill; det fordras i alla fall icke blott att hafva ett godt hufvud, såsom herr Waldenström, utan äfven litet fackkunskap och god öfning. Det är icke nog med att — såsom herr Waldenström ville förmena — gå omkring på fältet och titta och fråga sig för om ett och annat, utan man får nog hafva litet mer erfarenhet om hvad som erfordras för att t. ex. rätt bedöma en värnpliktig eller en rekryt, så att man dervid icke begår något fel, och jag får på grund af en tolfårig erfarenhet såsom regementsläkare och läkare vid besigtningar säga, att — utan att jag tror mig härigenom göra mig skyldig till någon oartighet gent emot mina civila kolleger — jag många gånger sett, hurusom dessa icke hafva någon rätt uppfattning af hvad som fordras af en person för att blifva en duglig karl i ledet.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Zetterstrand: Jag skall endast be att få med några ord angifva min uppfattning af förevarande fråga.

Jag är af den åsigt, att det i farans stund är hvarje svensk mans icke allenast skyldighet, utan äfven rättighet att få gagna fosterlandet på det sätt, hvartill hans ämne och begåfning bäst lämpa sig. Och vi veta ju alla, hurusom man i händelse af krig har ett alldeles ofantligt stort behof af läkarekrafter och hurusom alla, hvilka kunna tänkas vara i detta afseende möjliga att disponera, måste vid utbrytande krigs-tillfälle anlitas. Vid sådant förhållande kan jag icke finna annat, än att man gör sig skyldig till en fullständig misshushållning, om man låter dessa medicine studerande få fullgöra sin värnpligt med vapen, då det väl icke gerna kan komma i fråga, att de vid utbrott af krig skulle få tjänstgöra med vapen i hand, ock det är väl bra mycket bättre, att de i stället få sin utbildning såsom värnpligtige genom att tjänstgöra vid någon sjukvårdsträng eller hvad det nu kallas. Och jag vill härvidlag gå så långt, att jag påstår, att icke endast de fullt vapenföra medicine studerandena, utan äfven de, som icke äro det, borde få nyssnämnda utbildning i sjukvård. Om detta nu får anses vara riktigt, så vill jag hemställa, om de icke böra få den utbildning i detta hänseende, hvilken af min ärade granne här till höger nyss förordats, vare sig detta nu sker så som det tillgår i Norge och Danmark, genom utbildning till sanitetskorpraler, eller ock så, att de på annat sätt få dylik utbildning under värnpligtstiden. Om således alla värnpligtige, som ingå på läkarebanan, finge genomgå sådana der öfningar, så skulle, efter hvad jag anser, dermed vinnas tvenne mycket afsevärda fördelar. Den ena af dessa är, från statens synpunkt sedt, att alla dessa finge i sådant fall genomgå för dem lämpliga öfningar, och den andra af dessa fördelar är, ur läkarnes egen synpunkt sedt, den, att de kunna fullgöra dessa öfningar utan något tillägg till sin egentliga studiekurs; de ha tvärtom under denna sin utbildningstid sasom värnpligtige varit i tillfälle att inhemta en del saker, som eljest skolat inläras under deras vanliga studiekurs och hvilket i sin mån kan bidra till förkortning af arbetstiden.

Herr talman, vid de förhållanden jag nu anfört är det gifvet, att jag icke kan yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, hvilket går i alldeles motsatt riktning mot de åsikter jag nu uttalat; utan jag skall i stället be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Stallerhult: Äfven jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan rörande denna fråga. Jag bade tänkt yttra mig rörande en del hithörande saker, men då herr Waldenström redan upptagit åtskilliga af dem och besvarat desamma, så skall jag icke upprepa det.

Enligt nu gällande bestämmelser kan — såsom också finnes omnämndt i Kongl. Maj:ts proposition — hvilken legitimerad läkare som helst göra anspråk på att komma in fråga vid tillsättande af militärläkareplats — åtminstone när det gäller en bataljonsläkaretjenst. Om vi återigen antog Kongl. Maj:ts förslag i denna del, skulle ingen kunna vinna anställning såsom militärläkare, derest han icke derförut genomgått den nu ifrågasatta utbildningskursen. Sasom det nu är, fordras för kompetens sasom regementsläkare att, bland annat, hafva genomgått den vid allmänna garnisonssjukhuset anordnade s. k. militär-

Ang. anslaget
till militär-
läkares under-
visning.
(Forts.)

Ang. anslaget
till militär-
läkares under-
visning.
(Forts.)

läkarekursen, men denna är icke obligatorisk för dem, som söka anställning såsom bataljonsläkare. Ser jag nu efter, huru saken skulle gestalta sig genom ett antagande af förslaget, så tycker jag, att det skulle taga sig bra märkvärdigt ut, att den, som tagit medicine-kandidat-examen — och några andra skulle väl icke ifrågasättas såsom elever i den nya kursen — skulle nödgas att helt och hållet återgå till skolen; han har väl, sedan han efter aflagd studentexamen lemnat allmänna läroverket och kommit till universitet, vidare utvidgat sina kunskaper så, att han icke längre kan betraktas och behandlas såsom en skolpojke, utan han bevisar föreläsningar i de ämnen han slagit sig på och behöfver icke läsa upp några lexor, som han lärt sig. Vid den nu föreslagna kursen deremot skulle han betraktas som om han just ej kunde någonting förut, och vid afgangsexamen derifrån måste han ådagalägga de kunskaper han derunder inhemtat, hvarigenom denna afgang får helt och hållet karakteren af ett förhör. Det är väl bra mycket begärdt, att en person, som aflagt en så pass hög examen, som medicine-kandidat-examen nu ändå är, skulle nödgas att gå tillbaka till en på detta sätt anordnad undervisning.

Sedan vill jag framställa den frågan: kan det vara skäl i att för dessa medicine kandidater öka på tiden för deras utbildning med ett halft år? Jag för min del kan icke tro, att det är på sin plats att göra detta, då deras kurser i närvarande stund i alla fall äro så långa. Härtill kommer också den omständigheten, att, enligt förslaget, den nuvarande militärläkarekursen i alla fall skulle bibehållas sasom en repetitionskurs. När militärläkareaspiranten genomgått sin första speciella utbildningskurs och såsom befördrad till bataljonsläkare kommit till vederbörande truppförband, skulle han således, inom längre eller kortare tid, återkomma hit för att genomgå en ny kurs och då repetera det förut inlärd. När man nu efterser, hvilken undervisning skulle gifvas i denna nya kurs, kan det då vara möjligt att tro, att den militärläkare, som redan varit stationerad ute på ett truppförband, skall kunna lära sig något mera och på ett bättre sätt vid denna repetitionskurs, än hvad han lärt vid truppförbandet? Det är icke möjligt att kunna tro det. Om man går igenom och granskar de ämnen, uti hvilka enligt nu gällande bestämmelser de i militärläkarekursen deltagande bataljonsläkarne skola erhålla undervisning, och så sammanställer dessa ämnen med dem, som äro afsedda att bibringas deltagarne i den nu föreslagna nya kursen, så äro de i hufvudsak alldeles desamma. Då kan det frågas: kan icke en bataljonsläkare utaf sin förman på truppförbandet, regementsläkaren, få någon som helst undervisning i dessa ämnen — för så vidt han nu verkligen skulle vara okunnig deri. För min del tror jag nu icke, att en bataljonsläkare är så okunnig i sina stycken, när han kommer ut på truppförbandet. Men för den händelse han i ett eller annat afseende skulle sakna kunskaper, så fins det ju hithörande litteratur, hvilken är mycket lätt att erhålla, och som jag tror att hvar och en utnämnd bataljonsläkare låter sig angeläget vara att få i sin hand, innan han tillträder sin befattning. Det finnes ju en särskild handbok utgifven för arméns läkare, och det är ju klart som dagen, att en bataljonsläkare söker att så mycket som möjligt göra sig förtrogen med denna boks innehåll, innan han utöfvar

sin tjänst. I denna bok, hvaraf jag här i min hand har ett exemplar, ^{Ang. anslaget till militärläkarens undervisning.} är allt som rör sjukvården och en militärläkarens tjänsteåligganden, förutom mycket annat, så noga i detalj beskrifvet, att jag knappast tror, att han i sin tjänstgöring skall kunna taga ett enda steg, som icke är förut noggrant reglementerad, och jag har förundrat mig öfver att man uti ord eller i en bok kan så noga på pricken bestämma allt hvad en person har att i sin tjänst göra eller låta. Jag ämnar nu uppläsa endast ett litet moment ur denna handbok, och detta återfinnes i fjerde kapitlet, som innehåller »Allmänna bestämmelser om militärläkarens tjänsteförhållanden». Detta kapitel är uppdeladt i flera artiklar, af hvilka den tredje handlar om »Hedersbevisning». I förbigående vill jag nu nämna, att det ju är alldeles klart, att en civilmilitär person står, beträffande sina tjänsteförhållanden, under strafflagen för krigsmakten och att han, i den händelse han i sin tjänst på något sätt förbrutit sig, kan straffas enligt denna lag och efter den allmänna strafflagen. Det är då visst och säkert, att denne man noga ser sig för och aktar sig för att begå något brott under tjänsten, ty då straffas han betydligt hårdare än om han begått ett brott såsom vanlig civil person. I samma mån som han stiger i rang får han hedersbevisning af sina underordnade, och tvärtom, i den mån han är sjelf underordnad måste han lemna hedersbevisning mot sina öfverordnade, och dessa regler gäller det nu att noga iakttaga. För att nu återkomma till det af mig antydda momentet af handboken, så finnes der en underafdelning, som handlar om »honnör och annan hedersbevisning», och derunder står följande, som jag nu vill uppläsa:

»Honnör verkställes

a) medelst *helsning* af den som är klädd i uniform, men icke är under gevär, på följande sätt: hufvudet vändes och blicken riktas mot den som helsas; högra handen uppföres till hufvudbonaden med fingrarna intill hvarandra, raka utan stelhet, lillfingret framåt, pekfingret löst stödt mot skärmens (hufvudbonadens) högra sida, så att högra ögat är fritt; handleden rak, armbågen snedt framåt och i höjd med axeln; venstra armen sträckt vid sidan» — — — o. s. v.

När nu till och med denna hedersbevisning, denna honnör så noga beskrifves i denna handbok, som är afsedd till militärläkarens bruk, så få väl herrarne lof att tro, att det som är viktigare än dessa hedersbevisningar är lika noga och kanske ännu nogare beskrifvet. Jag har sett igenom boken och jag kan icke föreställa mig annat än att den, som tagit medicine kandidat- och licentiat-examina samt derefter fått plats såsom bataljonsläkare, väl icke underlåter att noga läsa igenom handboken och skickar sig efter dess utförliga och noggranna bestämmelser, och detta äfven om han icke fått »drillen» i form af utbildning genom en särskild kurs vid något sjukhus.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Waldenström: Herr talman! Ja, det vore en helt annan sak, om man med afseende å fullgörandet af medicine studerandes värnpligt stälde det så, som herr Zetterstrand angifvit. Det anser ock jag skulle vara mycket önskligt. Men derom är här icke fråga.

Ang. anslaget
till militär-
läkares under-
visning.
(Forts.)

Hvad herr Vahlquist nu sist yttrade, det anser jag mig böra bemöta med några ord, såvida jag rätt hörde hvad han sade.

Han invände mot mig, att när mobilisering kommer i fråga, så har den der kandidaten ingen, som han kan springa och fråga, såsom jag sade. Men jag sade icke så. Jag sade, att dessa medicine studerande kunna på lägret under sin värnpligtstid studera och lära sig de nämnda sakerna; och om de behöfva fråga för att få någon upplysning, så kunna de vända sig till regementsläkaren. Men detta måtte väl vara en helt annan sak än att vid mobilisering eller batalj springa och fråga: »huru skall jag göra?» Som herrarne förstå, hade dessa två alldeles olika saker icke behöft och icke bort sammanblandas med hvarandra.

Nu sade herr Vahlquist, att om den medicinska kursen i andra länder är kortare, så spelar det här icke någon roll. Jo men, hvad det så spelar, ty ju längre den medicinska kursen är vid universiteten, dess mera utbildad skall väl medicinaren bli på alla områden och desto lättare skall han kunna finna sig till rätta uti den särskilda ställning, som han kommer uti, då han skall uppträda såsom militärläkare.

Nu vill jag ytterligare betona det jag sade förut. Läkarekursen är hos oss redan så oerhördt lång, så onaturligt lång, — den är säkert mycket längre nu än på herr Vahlquists studietid — så onaturligt lång, att en förhöjning af sex månader spelar en högst väsentlig roll. Man har gått på oupphörligt, oupphörligt vid våra universitet med förhöjningar. Så snart det blifvit en ny professur, har genast kursen blifvit ökad några månader, och så snart en gammal professor afgått och en ny kommit till, har det gått alldeles på samma sätt. Man har tänkt: »orkar du det, så orkar du det». När våra studenter komma från universitetet, så äro de derför nästan totalt utarbetade. Ja, många duka under, innan de komma ut derifrån. Studenterna läsa för närvarande ofantligt mera intensivt, än hvad de gjorde för 20 år sedan. Man klagar, att de plugga och plugga, och universitetsstudierna skulle icke vara ett lex-pluggande, säger man. Ja, men under nuvarande förhållanden *måste* de plugga. De se sjelfva lika bra som professorerna, att detta pluggande är olyckligt, det skadar dem fysiskt och det skadar psykiskt. Men de *måste* göra det för att någon gång komma ifrån universitetet; eljest drunkna de der eller drunkna i skulder. Och skola nu kurserna för dessa militärläkare ökas med sex månader, så skall det åtminstone icke ske med min röst. Herr talman! Jag yrkar afslag å Kongl. Maj:ts proposition och bifall till utskottets förslag.

Friherre Ericson: Jag skall icke söka att med löjets vapen bekämpa de två sista talarne, herr Carl Persson och herr Waldenström, men i den mån det kan ega något värde, skall jag söka bekämpa dem med den erfarenhet, jag haft såsom militärbefälhafvare, dels såsom regementschef, dels såsom arméfördelningschef. I denna egenskap har jag lärt mig att högt värdera nyttan af att vid sin sida hafva en erfaren och pålitlig läkare, och detta torde bekräftas af hvarje militärbefälhafvare, som i någon mån känner, hvad ansvar hvilat på honom, när han under fredstid har under sig 1,500 à 2,000 man, och i krigstid, då han kommenderar 3,000 man såsom regementschef och 15,000 såsom

armefördelningschef. För honom är det af ytterst stor betydelse att hafva med sig en man, åt hvilken han i detta hänseende kan med fullt lugn anförtro sig, ty i detta afseende kan han icke ega den speciella erfarenhet, som verkligen fordras. Lika lifligt som någonsin herr Waldenström vill jag vid hvarje tillfälle kämpa mot att tiden ytterligare skall förlängas vid universiteten. Men härvidlag tager herr Waldenström miste, ty hvad dessa kurser vidkommer, så skola de genomgås samtidigt med tjänstgöring såsom underläkare vid garnisons-sjukhusen. De intaga således en ställning, motsvarande den, underläkarne vid lasaretten i landsorten intaga, och detta äfven i det afseendet att de skola erhålla aflöning. Således är det exempel icke riktigt, som nyss anfördes af herr Waldenström; det är nemligen icke rätt att säga, att kursen ovilkorligen höjes och förlänges med ett halft år, och att man dermed fördröjer utbildningstiden, ty under denna tid har en dylik person intagit samma ställning, som om han varit anstald å ett lasarett och der tjänstgjort såsom underläkare.

Hvad nu våra medicine studerande vidkommer, när de komma in vid armén och tjänstgöra, såsom herr Zetterstrand vidrörde, så är att märka, att när i nuvarande stund en medicinare kommer för att fullgöra sin värnpligt, så låter man honom icke gå och trampa med gevär, utan man låter honom tjänstgöra vid sjukhuset och der fullgöra sin värnpligt. Men, mina herrar, jag vänder mig till eder samtliga och frågar eder, huruvida en medicine studerande, som trampar sina första fjät i den vetenskap, som han skall lära sig, — det är ju här fråga om den tid, då han skall fullgöra sin värnpligt, således då han är 21 à 22 år — om han då verkligen har den grund och den mogna erfarenhet, att han verkligen kan inhemta den speciella, den särskilda fackkunskap, som tillkommer alla militärläkare. Nej, mina herrar! Innan han går in på denna fackbildning, som tillkommer militärläkare, skall han hafva förvärvat sig den genomgående vetenskapliga bildning, som tillkommer alla läkare.

Med stöd af den erfarenhet jag eger i detta afseende och under känslan af det ansvar, som hvilar på militärbefälet, och af det behof, som förefinnes hos detsamma att vid sin sida hafva pålitliga karlar, anhåller jag, herr talman, om bifall till reservanternas uttalande.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Crusebjörn: Herr talman! Mina herrar! Jag har icke begärt ordet vid denna förhandling tidigare med hänsyn till de inlägg i densamma, som redan gjorts af män med verklig fackkunskap. Men jag vill icke låta denna diskussion afslutas, utan att äfven jag varit i tillfälle att söka framhålla värdet och betydelsen af den kongl. propositionen i här föreliggande fråga. Det förefaller mig, som om här mängen, som uppträdt, gjort sig skyldig till att förvexla den sak, som verkligen föreligger, med något annat.

Här har nemligen framhållits, att man bör söka att ordna denna militärvetenskapliga kurs under värnpligtstiden, och att man derigenom skulle vinna väsentliga fördelar icke allenast i så måtto, att man derigenom skulle förkorta den militärmedicinska utbildningstiden, utan äfven så, att man också skulle vinna det, att man tvingade in samtliga

Ang. anslaget
till militär-
läkares under-
visning.
(Forts.)

värnpligtige medicinare uti en kurs, som kunde vara fullt tillfredsställande. Ja, det tror jag ock, att man skulle kunna för de värnpligtige medicinarne ordna en kurs, som skulle kunna på en gång lemna dem tillfälle att fullgöra sin värnpligt och att äfven inhemta kunskaper, behöfliga i militärläkareyrket. Men den kursen kan icke inskränkas till de månader, som vår nuvarande värnpligtslag ställer i utsigt för flertalet af våra värnpligtige, nemligen 8 månader, utan denna värnpligtskurs måste likväl sätta i utsigt en längre utbildningstid för militärläkare. Och jag vill fråga herrarne: äro ni verkligen beredda att i värnpligtslagen införa särskilda bestämmelser, som tvinga in alla dessa, som egna sig åt medicinska studier, till förlängda vapenöfningar utöfver hvad som gäller för öfriga värnpligtige? Jag är icke säker på att så är förhållandet. Man kan möjligen ordna för militärläkare en sådan utbildningskurs, der man erbjuder dem att frivilligt underkasta sig en förlängd värnpligtstid, för att nå det mål man önskar. Det är dock något helt annat än att tro sig om att på den tid, som nu är i värnpligtslagen förutsatt, kunna ordna dessa förhållanden. Vi hörde dessutom alldeles nyss påpekas, att vid den värnpligtiges ålder af 21 år hafva dessa läkareämnen icke nått den utbildning i läkarevetenskapen, som behöfs för att kunna vederbörligen tillgodogöra sig undervisningen i en sådan militärläkarekurs. Herrarne, åtminstone många af herrarne, och särskildt utskottet, hafva, förefaller det mig, tagit denna fråga, som här föreligger, vida större än hvad den verkligen är. Enligt min mening är den icke alls stor. Frågan gäller egentligen det, om man icke bör ordna det så, att den, som inträder på ordinarie stat som bataljonsläkare, är vuxen sin uppgift såsom sådan redan från början. Vi hafva det för närvarande ordnadt så, att på ordinarie stat inträda som militärläkare personer, som icke äro vuxna sin uppgift som militärläkare, och dessa fortfara att tjena på ordinarie stat i flere år, innan de underkasta sig — de som så önska — en utbildning i militärläkarevetenskapen, som gör dem kompetenta att söka regementsläkareplatser. Det föreliggande förslaget går ut derpå, att denna utbildningskurs, som för närvarande inträder några år sedan de kommit in såsom ordinarie militärläkare, skall förflyttas så, att den genomgås innan de söka och erhålla ordinarie militärläkaretjenst. Erfarenheten har till fullo visat, att mången af dessa nyutnämnda bataljonsläkare ingalunda är skicklig att fylla sin uppgift.

Här är visserligen påpekadt hvad som kräfvades utaf en militärläkare för att han skall fylla sin uppgift, och man har på sid. 59 anfört de olika fordringar, de kunskapsrenar, som han skall hafva satt sig in uti. En ärad talare på gefleborgsbänken har gått igenom denna lista och tyckt, att det var sådana ovanliga småsaker, att hvilken läkare som helst skulle kunna uppfylla dem. Men så är icke förhållandet. Vi se här först militär helsovårdslära. Han tyckte, att det var en sak, som det var skämtsamt nog att tala om, och han sade, att det kan ju hvar och en begripa, att den militära helsovården, den kan icke vara annorlunda än den, som kräfvades af en läkare i allmänhet att taga kännedom om, ty — sade han — militära sjukdomar kunna väl icke vara annorlunda än andra människors. Men han skulle hafva läst punkten till slut. Ett förklarande tillägg visar, hvad denna militära

helsovårdslära afser. Der skulle han hafva funnit, att af militärläkare *Ang. anslaget till militärläkarens undervisning.* kräfvades, att han skall väl förstå och bedöma, huru en militär skall tillgodose och vårda sin kropp i olika hänseenden, med hänsyn till föda, bostad, beklädnad, utrustning etc. Ja, visserligen kan naturligtvis en militär lefva och må väl med den föda, bostad, beklädnad etc. som andra. Men det är en särskild sak att kunna så bestämma födan för en militär under så brydsamma förhållanden, som en militär men icke annan kommer uti, under kriget, under sådana förhållanden, som äro i många afseenden brydsammare än i allmänna lifvet. Då kräfvades det naturligtvis, att individen tillgodoses på ett klokt och förståndigt sätt, på ett sätt, som är särskildt svårt att tillgodose under så kritiska förhållanden som kriget. En stor fråga, som för närvarande föreligger, är huru en soldat bör vara beklädd för att det skall vara klokt anordnad i den vägen under de brydsamma förhållanden, som kriget medför. Tro herrarne, att läkarne i allmänhet hafva studerat den saken, huru en sådan militär beklädnad bör vara anordnad från hygienisk synpunkt? Visst icke! Det är något, som särskildt behöfver studeras. Icke behöfver vår befolkning i allmänhet särskildt undervisas om huru man skall vårda sin kropp under vanliga förhållanden i det privata lifvet. Det lär man sig så småningom. Men det är en helt annan sak, då det är fråga om att lära sig vårda sin kropp under så brydsamma förhållanden, som förekomma under ett fälttågs olika vexlingar, under olika årstider etc. Tror någon, att en läkare i allmänhet är beredd att gifva goda råd i det afseendet, om han icke särskildt studerat den saken? Vidare tycker man väl, att en läkare i allmänhet skall ganska lätt kunna bedöma, huru en volontär och en värnpliktig i allmänhet skall vara i afseende på kropps-konstitutionen utvecklad för att duga till militär. Ja, det kan man väl tycka, men så är verkligen icke förhållandet. Det kräfvades särskilda kunskaper och studier för att tillämpa de bestämmelser och författningar, som härom äro utfärdade. Det är särskildt med hänsyn till hvad här står om »syn och hörsel» som den ärade talaren framhållit såsom något mycket egendomligt, att icke en läkare i allmänhet kan bedöma den saken. Det vill jag, som närvarit vid flera besigtningar i det afseendet, upplysa den ärade talaren om, att det för militärläkaren tager mycken tid och kräfver åtskillig erfarenhet. Det är naturligtvis för att underlätta militärläkarens förmåga att hastigt och väl sköta den saken vid en inskrifningsförrättning, som en viss kunskap och utbildning härutinnan bör meddelas militärläkareämnet.

Sedermera talas här om medicinsk lagfarenhet. Ja, säger man, det kan han ju sätta sig in i på lediga stunder, det fins ju arbeten i den saken, som han kan läsa. Ja, visserligen. Men tro icke herrarne, att det behöfs handledning äfven härutinnan? Det fins ofantligt många, som tycka sig lätt nog förvärfa förmåga att tolka lagar och författningar, men för att göra det rätt utan misstag, behöfves nog studium och handledning äfven i det, så att militärläkaren, som träder in i ordinarie tjänst och skall genast derefter ut och handla på sitt embetes vägnar, känner sig säker. Utan dylik handledning känner han sig mängen gång ganska osäker. Och det är förenadt med ganska stort embetsansvar att göra misstag i den vägen, och det bör man ju icke

Ang. anslaget
till militär-
läkares under-
visning.
(Forts.)

utsätta en tjänsteman för, då det icke behöfves, om man tillgodoser honom med utbildning i hans yrke i rätt tid och icke, såsom förhållandet är för närvarande, flere år efter det han tillträdt ordinarie tjänst.

Dernäst har i förteckningen öfver hvad som skulle i här ifrågasvarande kurs förekomma äfven framhållits vigten och nyttan utaf insigten i fältsjukvårdsreglementet och kännedomen om sjukvårdsmaterielen och utrustningslistor vid mobilisering etc. Ja, den, som icke fått någon insigt i dessa ämnen, men blir ordinarie tjänsteman och skall handla såsom sådan och motsvara de anspråk, som ställas på honom vid en tidpunkt af så allvarsam betydelse som en mobilisering, måste naturligtvis känna sig ganska olycklig. En civil läkare, som söker och vinner inträde på militärläkarebanan, kan mycket väl komma att omedelbart derefter få order att vid ett sådant tillfälle som en mobilisering inställa sig till tjänstgöring vid ett etappsjukhus eller vid ett flyttande sjukhus, och han har då ingen aning om hvad dessa två saker egentligen betyda. Är det icke ganska mycket förstånd uti den medicinalstyrelsens framställning till Kongl. Maj:t, som ligger till grund för här föreliggande förslag, att allt detta skall han få lära sig, innan han tillträder ordinarie tjänst?

Jag kan således icke finna annat än att det är mycket klokt att flytta den utbildning, som en militärläkare nu får, innan han blir regementsläkare, till tiden innan han får ordinarie tjänst. Några förökade kostnader blifva icke dermed förbundna, ty så snart de nuvarande bataljonsläkarne, som icke hunnit genomgå denna militärläkarekurs, fullgjort denna kurs, kan jag icke se annat än att den nuvarande kursen kan indragas. Medicinalstyrelsen har tydligen framhållit, att när den tidpunkten inträffar, skall kursen för äldre militärläkare kunna inskränkas och sålunda kostnaderna för militärläkareundervisningen i det hela minskas. Jag har i mitt anförande till statsrådsprotokollet icke velat gent emot medicinalstyrelsens uttalande förklara, att jag anser den repetitionskurs, som medicinalstyrelsen talar om, kunna helt och hållet försvinna och sålunda det hela inskränkas till en omflyttning af tiden, då militärläkarne skola genomgå en sådan kurs. Detta har jag icke velat göra, därför att medicinalstyrelsen framhållit såsom någonting nyttigt, att äfven äldre läkare inkallades till repetitionskursen, något som icke kan förnekas, enär vetenskapen ständigt går framåt och nya idéer göra sig gällande, hvarom äldre militärläkare kunna böra lemnas tillfälle att erfar. Men är det fråga om att vinna hvad nu föreligger såsom hufvudsakligt mål och kan det ske genom att helt och hållet uppoffra den af medicinalstyrelsen som ett önskemål föreslagna repetitionskursen, synes mig detta mål så stort, att man bör, som en fackman, regementsläkare, nyss sade, kasta denna repetitionskurs öfver bord och nöja sig med allenast denna öfverflyttning i afseende på tiden för militärläkareutbildningen. Ty målet att få militärläkareundervisningen förlagd till rätt tid är, såsom äfven af medicinalstyrelsen framhållits, mycket viktigt att vinna, och det rådande tillståndet att ordinarie militärläkare icke äro vuxna sitt uppdrag såsom sådana, huru skickliga de i öfrigt må vara, är icke hållbart.

Det är därför som jag vågar hemställa om att kammaren må sluta sig till hvad Kongl. Maj:t i denna saken föreslagit.

Herr Waldenström. Herr talman! Mina herrar! Jag måste göra en liten gensaga mot herr statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet. Han talade om den här saken alldeles så, som om jag velat säga, att någon undervisning i dessa militärvännen icke behöfves för militärläkare. Herrarne, som hörde mitt anförande, veta alla, att jag icke alls talade i den riktningen. Men jag sade, att den undervisning, som åtminstone af medicinalstyrelsen är framhållen såsom nödvändig, den kunna de få dels teoretiskt och dels praktiskt under sin exercistid. Då de äro studerade karlar, som ha legat två eller tre år vid universitetet, så är saken verkligen icke krångligare, än att man med bestämdhet kan säga, att om de öfver hufvud taget äro dugliga till militärläkare, så hinna de mycket väl lära sig allt under garnisonstiden.

Ang. anslaget till militärläkarens undervisning.
(Forts.)

Herr krigsministern gjorde en faslig affär af dessa undervisningsämnen, och jag skall be att i all korthet få följa honom i hans resonnement. Han sade, att en militärläkare måste veta, huru en soldat bör bo, huru han bör vara klädd, huru hans mat bör vara beskaffad under de brydsamma förhållandena i ett krig. Deremot tror jag, att om det kommer till en mobilisering, så är det redan förut bestämdt, huru soldaten skall vara klädd, huru tält och sängar och mat skola vara beskaffade o. s. v. Militärläkaren, huru skicklig han än må vara, har alls ingenting att bestämma om dessa saker. Nej, det är intendenturen, som förut ordnat allt, och dervid förblir det sedan. Det är nemligen klart, att alla dessa saker måste ordnas och bestämmas i fredstid, och då fordras visserligen vidlyftiga undersökningar och djupa kunskaper af dem, som skola göra det, men sådana kunskaper behöfva de vanliga militärläkarne i allmänhet alls icke besitta. Ty det är icke de, som skola göra det.

Herr statsrådet anförde vidare, att militärläkarne måste vara dugliga att undersöka personers syn och hörsel, och frågade, huru de skola kunna göra detta, om de icke få undervisning derom. Ja, detta är alldeles riktigt, men jag sade, att denna undervisning få de i sin universitetskurs. De behöfva för den skull alldeles icke gå på garnisonssjukhuset. Jag tänker också, att de nuvarande militärläkarne hafva fått sin förmåga i detta afseende under studietiden och att de icke inhemtat densamma på garnisonssjukhuset. Det är således alls icke min mening, att militärläkarne skola vara i saknad af denna förmåga, utan jag påstår endast, att de icke därför behöfva genomgå någon kurs på garnisonssjukhuset.

När man hört herr statsrådet vidt och bredt tala om huru viktiga dessa saker skulle vara, kunde man tro, att till deras inhemtande erfordrades lång tid. Det kan därför vara af intresse att åter erinra om huru många timmars undervisning medicinalstyrelsen beräknat till denna del af militärläkarekursen. Jo, 30 timmar till undervisning i militär helsovårdslära och 30 timmar till undervisning i volontärens och värnpliktigens undersökning, deri inbegripet undersökning af ögon och öron. Kunna icke de värnpliktige medicine studerandena få dessa timmars undervisning på exercistiden, så vore det väl märkvärdigt.

Herr statsrådet sade vidare, att om denna kurs infördes, så kunde de nuvarande militärläkarekurserna indragas. Ja, hvarför har herr

Ang. anslaget
till militär-
läkares under-
visning.
(Forts.)

krigsministern icke sagt detta i den kongl. propositionen? Der står tvärtom, att dessa kurser fortfarande blefve af väsentlig betydelse. Medicinalstyrelsen säger också, att genom inrättande af instruktionskursen den senare militärläkarekursen ingalunda blefve öfverflödig, utan tvärtom utaf stor vigt såväl för underhållandet af de militärmedicinska insigtarna som i synnerhet för förvärfvandet af de högre kunskaper, som erfordras för att bli regementsläkare. Huru kan herr krigsministern då säga, att den kan indragas?

Nu var det någon talare som sade, att tiden ej behöfde blifva synnerligen förlängd, ty eleverna vore ju underläkare vid garnisons-sjukhuset och i sådant afseende likställda med underläkarne vid lasaretten. Men herrarne torde veta, att de medicine studerande, som söka att blifva underläkare vid sjukhus, vanligen göra det af den anledningen, att de behöfva förtjena något. Att den medicinska kursen derigenom blir icke oväsentligt förlängd, är ock lika bekant som naturligt.

General Ericson sade, att han stödde sig på egen långvarig erfarenhet. Jag vill nu fråga, huru general Ericson kan hafva någon erfarenhet alls af hvad medicine studerande kunna lära sig under åtta månaders tjänstgöring på lägerplatsen. Den längsta öfningstiden för de värnpliktige har hittills varit 90 dagar, och om de icke på 90 dagar kunnat lära sig allt detta, följer väl deraf icke, att de icke kunna lära sig det på 240 dagar.

Herr krigsministern yttrade vidare, att de nyttnämnda militärläkarne nu icke äro vuxna sitt kall och embete. Det tror jag också. Men huru mycken undervisning hafva de väl fått under sin exercistid? Det är icke möjligt att nu meddela dem erforderlig sådan. Men det blir naturligtvis väsentligt olika förhållanden, sedan den nu 90 dagar långa öfningstiden utsträcks till 240 dagar. Det vore väl märkvärdigt, om de icke skulle kunna lära sig något mera under denna tid än under den hittills varande öfningstiden.

General Ericson yttrade också, att dessa medicine studerande icke vid 21 års ålder kunna ega den utveckling och den vetenskapliga grund, som fordras för inhemtande af militärläkarekursen. Jag vågar deremot säga, att en student, som legat vid universitetet under två eller tre år, verkligen har så mycken boklig utbildning, att han mycket väl kan inhemta detta. Det är ej tu tal om den saken. Utbildningen behöfver därför ingalunda blifva sämre, än om kursen uppskötes, tills deltagarne blefve 23 år eller någonting sådant.

En annan sida af saken är för öfrigt, att det enligt min tanke mycket väl ginge an att låta de rent medicinska studierna vid universitetet taga sin början litet tidigare, än nu sker, och att föra de studerande litet raskare in på deras egentliga bana, än man nu gör. Då skulle de kunna ega vida bättre medicinska kunskaper än de för närvarande hafva, då de inträda i beväringens åldern.

Jag kan således icke finna, att det, som blifvit anfördt, vare sig från general Ericsons eller herr krigsministerns sida, i ringaste mån försvagat de anmärkningar, som framstälts mot Kongl. Maj:ts förslag, och jag vidhåller därför mitt yrkande.

Herr Petersson i Påboda: Blott ett par ord med anledning af *Ang. anslaget till militär-läkares undervisning.* herr krigsministerns yttrande. Han sade nemligen, att han icke kunde se annat än att den nuvarande kursen skulle kunna indragas, sedan den nu föreslagna kursen kommit i gång, och att det således endast vore fråga om en förflyttning af den nuvarande kursen. Jag vill med anledning häraf nämna, att när utskottet hade att pröfva denna fråga, måste utskottet naturligtvis rätta sig efter hvad som faktiskt förelåg och icke efter hvad som möjligen kunde komma att yttras vid frågans behandling här i kammaren. Och här förelåg faktiskt icke ett ord från krigsministern derom, att det var fråga om någonting sådant, utan endast derom att man skulle inrätta en kurs utöfver den, som nu finnes. Här är fråga om en höjning af det nuvarande ordinarie anslaget med 5,400 kronor, och jag tror, att kammaren gör klokt i att dröja med saken, tills förslag om omflyttning verkligen föreligger och icke såsom nu om inrättande af två kurser.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall i stället till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i sjuttonde punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren, med afslag å berörda hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Voteringen utföll med 145 ja mot 40 nej; och hade alltså utskottets hemställan bifallits.

Punkterna 18 och 19.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att öka anslaget till de värnpligtiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 1,464,071 kronor, med ett för utjemnande af slutsumman å de ordinarie anslagen jemnadt belopp af 99,909 kronor till 1,563,980 kronor.

I detta sammanhang hade statsutskottet till pröfning förehaft tre inom Andra Kammaren väckta motioner, nemligen n:o 13 af herr S. Nordström i Höglunda, n:o 27 af herr A. Magnusson och n:o 108 af herr A. Johansson i Mossebo.

Ang. ökning af anslaget till de värnpligtiges aflöning m. m.

Ang. ökning
af anslaget
till de värn-
pligtiges af-
löning m. m.
(Forts.)

I den förstnämnda af dessa motioner hade hemstälts, att Riksdagen måtte besluta, att dagaföningen till de värnpligtige skulle bestämmas till 1 krona per dag under hela öfningstiden såväl i rekrytskolan som under repetitionsöfningarna, hvaraf 50 öre borde utbetalas månatligen under öfningstiden samt 50 öre insättas uti postsparbanken och ej få lyftas förrän efter fylda 27 lefnadsår och efter fullgjord vapenöfning samt ej heller om den värnpligtige emigrerat till främmande verldsdel, äfvensom att det stamanställda manskapets aföning måtte regleras i förhållande härefter. Skulle den värnpligtige dö före den sålunda föreskrifna tiden, borde de förfallna medlen lyftas af hans rättsinnehafvare.

Herr Magnusson hade i sin ofvannämnda motion föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att dagaföningen till de värnpligtige skulle bestämmas till 50 öre per dag under såväl rekrytskolan som under repetitionsöfningarna och som borde oafkortadt utbetalas månatligen under öfningstiden.

I den af herr Johansson i Mossebo väckta motionen hade hemstälts, att Riksdagen måtte besluta, att dagaföningen till de värnpligtige skulle bestämmas till 50 öre per dag under den så kallade rekrytskolan och en krona om dagen under repetitionsöfningarna, hvaraf hälften borde utbetalas under öfningstiden och andra hälften insättas i postsparbanken, samt att denna aföning måtte taga sin början redan innevarande år.

Utskottet hemställde,

a) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, måtte öka anslaget till de värnpligtiges aföning, inskrifning och redovisning m. m., nu 1,464,071 kronor, med 99,909 kronor till 1,563,980 kronor;

b) att alltså Riksdagen måtte afslå herr Nordströms ofvanberörda motion;

c) att herr Magnussons förenämnda motion jemväl måtte af Riksdagen afslås; samt

d) att ej heller herr Johanssons oförmälda motion måtte vinna Riksdagens bifall.

Vid punkten var fogad en reservation af herr *Persson* i Tällberg, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till herr Magnussons oförmälda motion.

Punkten föredrogs, hvarefter ordet lemnades till

Herr *Persson* i Tällberg, som yttrade: Herr talman! Såsom herrarne finna, har jag i denna punkt reserverat mig till förmån för herr Magnussons motion, att dagaföningen för de värnpligtige skulle höjas till 50 öre. Motionären säger i sin motion: »Enligt den nu antagna värnpligtislagen blef dagaföningen nedsatt ifrån 50 till 20 öre under den s. k. rekrytskolan. Detta beslut har framkallat mycken förstämning hos stora delar af vårt folk, som under alla omständigheter har svårt att förlika sig med den nya organisationen», o. s. v.

Jag skall ej upptaga herrarnes tid med att läsa vidare. De öfriga

motionärerna tala också i ungefärligen samma riktning i sina motioner för de deri framställda förslagen. Men utskottet har icke gjort sig synnerligen stor möda med att söka vederlägga hvad motionärerna hafva anfört till stöd för sina förslag, utan utskottet säger helt kort: »Utskottet, som icke finner giltiga skäl för ändring i de grunder, hvilka vid nästlidet års riksdag bestämdes i afseende på de värnpligtiges aflöning, anser sig sålunda icke kunna tillstyrka bifall till något af de i ofvan berörda tre motioner framställda förslag.»

Ang. ökning af anslaget till de värnpligtiges aflöning m. m.
(Forts.)

Skälet för utskottets beslut synes sålunda vara, att utskottet icke velat rubba den grund, som lades vid sistlidne års riksdag. För min del kan jag icke finna, att motionärerna på något sätt hafva sökt rubba den grund, som då lades, utan motionärerna hafva tvärtom sökt att just bygga på den grund, som förut lagts, och sökt att bygga på denna grund på det sättet, att dagafföningen under rekrytskolan skulle höjas från 20 öre till 50 öre, således med summa 30 öre.

Nu kan man visserligen säga, att detta skulle göra ett ganska afsevärdt belopp, men enligt den uträkning, som jag gjort efter det dagantal, som finnes angifvet i Kongl. Maj:ts proposition, skulle ett bifall till herr Magnussons motion kräfva en årlig summa af 790,606 kronor. Och om man tänker på det behjertansvärda ändamål, hvartill dessa pengar skulle komma att användas, tror jag, att man kan säga, att det är mycket väl använda pengar. Det kan heller icke jäfvas, hvad motionärerna i sina motiveringar framhållit — såväl herr Magnusson som herr Nordström. Det är därför som jag trott, att rättvisan fordrar, att vi ginge herr Magnussons billiga anspråk härvidlag till mötes.

Icke någon af motionärerna har föreslagit, att den förhöjda dagafföningen skulle utgå under den tid, de värnpligtige icke äro i tjänstgöring, såsom kammaren nyss beslutit beträffande befälet. I den frågan ansåg man, att man icke rubbade grunden, då man höjde dagafföningen för befälet. Jag är därför öfvertygad, att åtminstone denna kammare icke skall tro, att grunden rubbas, om man en liten smula höjer dagafföningen också för manskapet, oaktadt man här icke föreslagit någon som helst dagafföning under den tid, de värnpligtige icke äro sysselsatta i vapnets bruk.

Jag skall därför be att få framställa det yrkandet, att Riksdagen, med afslag å herrar Nordströms och Johanssons omförmälda motioner samt med bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och herr Magnussons förevarande motion, må öka anslaget till de värnpligtiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 1,464,071 kronor, med 890,515 kronor till 2,354,586 kronor.

Häruti instämde herrar *Jönsson* i Mårarp, *Hammarström*, *Jansson* i Edsbäcken, *Ericsson* i Ahlberga, *Akerlind*, *Olsson* i Sörnäs, *Emthén*, *Eriksson* i Lindehult, *Johansson* i Aflösa, *Danielsson*, *Sjöberg*, *Norman*, *Jonsson* i Hökhult och *Hultstein*.

Herr Olsson i Fläbro: Herr talman! Under fjorårets riksdag hörde jag till dem, som bidrogo till ett beslut om 50 öres dagafföning till de värnpligtige. Och intager jag samma mening i frågan äfven i år. Det är, synes det mig, orimligt att fordra, att, med den kost

Ang. ökning af anslaget till de värnpligtiges af löning m. m.

(Forts.)

kronan består, de värnpligtige skola kunna nöja sig med en mindre dagaflöning. 50 öre räcker ej till mer än ett glas mjölk, en kopp kaffe förutom åtskilliga små oundgängliga behof. Detta anser jag, att kronan bör lemna åt de värnpligtige, annars måste de sjelfva eller deras föräldrar ersätta kostnaden. Så länge dagaflöningen utgår med allenast 20 öre under rekrytskolan, kan ynglingen ej draga åstad att fullgöra sin värnpligt utan reskassa. Är han en vanlig arbetare, måste han i förväg skaffa sig en sådan. Är han på sin faders lilla jordbruk, måste denne söka skaffa honom de nödiga medlen. I båda fallen kan det vara smått om pengar, och är det också vanligen.

Då det är dessa icke öfver höfvan bemedlade, hvilka utgöra hufvudmassan bland de värnpligtige, anser jag det vara det rigtige, att staten icke fordrar mer af dem än deras tid och arbetskrafter.

Jag skall på dessa i allra största korthet anförda skäl be att få förena mig med de talare, som yrkat bifall till motionen.

Herr Magnusson: Jag skall be att få framföra min tacksamhet till den i utskottet, som der ensam försvarat min motion. Många af mina valmän hafva tillfrågat mig, huru Riksdagen kunde nedsätta dagaflöningen för de värnpligtige från 50 öre till 30 öre; och jag har derpå icke kunnat svara annat, än att det var af sparsamhet. Jag har då fått det svaret tillbaka, att om Riksdagen sparar på det viset och drager af aflöningen för de värnpligtige, så att de utgöra sin vapentjenst med missnöje, är hela värnpligten förfelad.

I min hemtrakt finnas många torpare, s. k. jordtorpare, hvilka utgöra sitt arrende genom dagsverket till herrgården eller jordegaren. När nu torparen skall ut och fullgöra sin värnpligt, så tages denna arbetskraft från torpet, och han kan icke låta saken gå, utan han får lof att skaffa några kronor att lemna i stället för dagsverket. Men det är icke godt att få reda på dem i torparens fickor, ty de äro icke så djupa, att man kan leta upp några kronor ur dem.

Ingen kan väl heller påstå, att 20 öre rimligtvis kunna räcka till det allra nödvändigaste, utan 50 öre gå nog dertill åt.

Då vi för icke mer än tio månader sedan hade denna fråga före i kammaren, förordade alla talare, som uppträdde i frågan, denna högre aflöning. Många ledamöter instämde också med dessa talare, och ingen enda röst höjdes i denna kammare emot tilldelande af nämnda aflöning. Kammarens beslut blef också, att 50 öre skulle vara den minsta aflöning, som de värnpligtige skulle erhålla.

På grund af hvad jag sålunda anförde, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till motionen.

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman! Äfven jag skall bedja att få yrka bifall till herr Magnussons motion. Jag tror icke, att utskottets afstyrkande är fullt berättigadt. Redan förra året kunde jag icke förstå, hvarför man skulle sätta dagaflöningen under rekryttiden till 20 öre, ty 50 öre kunna väl icke nu mer än förr anses såsom en för hög ersättning. Skälet var naturligtvis det, att man skulle försöka spara, men då borde äfven statsutskottet hafva varit konsekvent i sin sparsamhet. Detta synes mig emellertid icke hafva varit

fallet, ty många anslag utvisa, att statsutskottet i öfrigt icke hållit så hårdt på sparsamhetsprincipen. Här gäller dock icke så mycket, huruvida det blir för dyrt eller icke för dyrt, utan här gäller i främsta rummet att undersöka, om ersättningen är berättigad eller icke, och i sådant afseende kan jag icke annat än obetingadt säga, att den är fullt berättigad. När staten tager de värnpligtiges arbetskrafter i anspråk, kan man icke säga, att en ersättning af 50 öre om dagen är för mycket; och om de värnpligtige skulle kunna spara något af denna ersättning, så att de icke stode alldeles utblottade, när de lemnade den militära tjensten, så vore detta en god sak. Säkert är, att om de värnpligtige, som sakna hem och anhöriga, icke få något arbete, när de lemna militärtjensten, så skulle många af dem, om de stode alldeles utblottade, lätt kunna drivas in på origtiga banor. Det synes mig vara af högsta vikt, att, som redan är erinradt, då staten tager de värnpligtiges arbetskrafter i anspråk, staten också ser till, att dessa få en ersättning, som gör det möjligt att, åtminstone för den som vill spara, någon del af denna ersättning kan reserveras, på det att de hafva åtminstone något att tillgå, då de lemna militärtjensten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till herr Magnussons motion.

Herr *Kvarnzelius* instämde häruti.

Herr Nordström i Höglunda: Vi hörde på förmiddagen, hvilken värtalighet som utvecklades, då det var fråga om officerarnes dagaflöning. Jag skulle önska, att dessa herrar lade samma värtalighet i dagen nu, då det gäller våra beväringSynglingar.

I den motion, som jag har framburit, begär jag en ersättning af en krona om dagen för de värnpligtige, och jag tror, att om vi vilja för vårt försvar behålla de ynglingar, som vi hafva någon nytta af, så få vi nog så småningom komma till nämnda siffra, ehuru vi kanske först måste få en rätt grundlig åderlätning. När det gäller våra klassmedvetna ligapojkar, då visar man flathet och går till väga på ett besynnerligt sätt. De herrarne får man nog behålla, men den stilla befolkningen, som icke förstår att klaga sin nöd i tidningarna, den vet att undandraga sig ifrågavarande skyldighet, när den icke behandlas på rätt sätt.

Jag inser, att i det läge, hvori frågan nu ligger, det icke skulle vara lönt att hålla på min motion. Den kommer dock igen. För närvarande ber jag emellertid att få ansluta mig till herr Magnussons motion, men på samma gång ber jag att få deri göra den ändring, som af herr Johansson i Mossebo föreslagits, nemligen att denna aflöning skall utgå jemväl för innevarande år.

Herr Göransson: Herr talman! Ehuru jag icke har reserverat mig mot utskottets betänkande i föreliggande punkt, så vill jag dock tillkännagifva, att jag står på samma ståndpunkt i denna fråga som förra året, då jag uttalade mig för en dagaflöning af 50 öre. Jag kan icke finna, att sedan dess några omständigheter inträffat, som kunde föranleda att ändra ståndpunkt. Jag tror, att det vore klokt och nyttigt för vårt försvar, om man visade något tillnötesgående

Ang. ökning
af anslaget
till de värn-
pligtiges af-
löning m. m.
(Forts.)

härvidlag. Det skulle måhända till ganska väsentlig del afvända det missnöje, som med säkerhet kommer att visa sig, när den utsträckt värnpligten träd i full tillämpning. När man har råd att, såsom vi förut i dag här hafva beslutat, höja dagaflöningen för t. ex. en generalsperson, som förut haft en lön af 11,315 kronor jemte ersättning för två tjenstehästar med 1,530 kronor eller tillsammans 12,845 kronor, med en krona om dagen eller sålunda 365 kronor för år samt derjemte inqvarteringsersättningen från 1,125 kronor till 1,500 kronor eller med 375 kronor, så att sålunda en generalspersons sammanlagda aflöning skulle uppgå till 13,585 kronor, då tycker jag, att det icke tar sig riktigt bra ut att pruta på 30 öre, när det gäller de värnpligtige.

På dessa grunder och på de skäl, jag anförde förra året, ber jag, herr talman, att få instämma i herr Perssons i Tällberg yrkande.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Hasselbol, *Bromée* i Billsta, *Olsson* i Viken, *Broström*, *Nordin* i Hammerdal och *Lindgren* i Islingby.

Herr Petersson i Påboda: Herr talman! Jag inser till fullo, att det är en allt annat än tacksam uppgift att på något sätt söka försvara statsutskottets utlåtande i synnerhet i dessa brydsamma tider, då herrar ledamöter af statsutskottet sjelfva finna för godt att yrka afslag på sina egna betänkan. Emellertid har jag för min del varit med om det beslut, som utskottet i denna fråga fattat, och jag står fortfarande kvar på samma ståndpunkt.

Herr Persson i Tällberg klandrade det skäl, utskottet anförde, i det utskottet förklarar sig icke finna giltiga skäl för ändring i de grunder, hvilka vid nästlidet års riksdag bestämdes i afseende på de värnpligtiges aflöning. Han fäste sig särskildt vid ordet grunder. Jag kan icke inse, att man behöfver göra så mycket affär af det ordet. Dermed menas helt enkelt, att det belopp, som då fastställdes, ligger till grund för beräkandet af detta anslag, och utskottet har velat säga, att när dessa grunder bestämdes förra året, har det icke funnit skäl att nu ändra dessa grunder. Det är visserligen sant, att Andra Kammaren i fjor fattade beslut om en dagaflöning af 50 öre, men Andra Kammaren öfvergaf vid det slutliga afgörandet denna ståndpunkt för att vinna andra önskemål. Jag vill icke på något sätt underkänna de skäl, som kunna finnas för den föreslagna aflöningen af 50 öre — vare detta långt ifrån mig — och jag finner mycket väl, att de herrar, som i dag varit med om att besluta icke allenast full dagaflöning för officerare, som äro i tjenstgöring, utan äfven half dagaflöning för officerare, när de icke tjenstgöra, hafva svårt att undgå att vara med om den framställning, som här är gjord, om förhöjd dagaflöning för de värnpligtige under den tid de äro inkallade till tjenstgöring. Jag har emellertid icke varit med om detta beslut och finner mig således icke bunden af detsamma. Dessutom tror jag icke, att Riksdagen i sin helhet kan finnas benägen att redan i år ändra detta belopp.

Jag tager mig friheten att yrka bifall till statsutskottets förslag i denna punkt.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Jag är dock af en annan uppfattning än den siste ärade talaren. Jag tror, att Andra Kammaren gjorde klokt uti att frångå det i fjor fattade beslutet, åtminstone har jag från min hemtrakt den erfarenhet, att detta beslut framkallat ett ganska stort missnöje. För min del yrkade jag i fjor på bibehållandet af den då utgående dagaflöningen af 50 öre, och då jag icke har någon anledning att frångå denna min åsigt, skall jag, herr talman, anhålla att få yrka bifall till det af herr Daniel Persson nu framställda förslaget.

Ang. ökning af anslaget till de värnpligtiges aflöning m. m.
(Forts.)

Herr *Hansson* i Solberga instämde häruti.

Herr Johansson i Mossebo: Jag skall endast anhålla att få tillkännagifva, att jag är tacksam mot den ärade ledamoten af utskottet, att han haft kraft att uppträda mot ett enhälligt statsutskotts beslut i denna viktiga fråga, och på samma gång omnämna, att jag gerna går med på hans förslag. Men jag ber, att till det förslag, han framstälde, få göra ett tillägg i syfte att dagaflöningen äfven måtte utgå för innevarande år, ty, om Riksdagen skulle besluta, att de värnpligtige skulle erhålla denna dagaflöning, skulle de beväringssynglingar, som öfvas innevarande år, gå miste om densamma, hvarigenom det skulle ske dem en orättvisa.

Herr Ericsson i Vallsta: Om det vore så, att den kost, som kronan består de värnpligtige, vore tillräcklig för deras behof, så vore nog den dagaflöning, som för närvarande består de värnpligtige, något rimlig, men jag tror, att det är allmänt känt, att i de flesta fall så icke är förhållandet, och för öfrigt äro de värnpligtige, förutom kost, i behof af något mera. Man har hört, att stamsoldater och beväringmän berättat, att det händt, att de fått betala fem öre för ett glas vatten. De kunde således för en dagaflöning af 20 öre icke erhålla mera än fyra glas vatten, hvilket ju är ganska betecknande.

Jag anhåller att få instämma i herr Daniel Perssons yrkande.

Herr Pehrson i Törneryd: Jag finner det underligt, herr talman, att det bland de ledamöter af statsutskottet från Andra Kammaren, som bidragit till utskottets beslut i denna punkt, icke skall finnas någon, som vill uppträda till försvar för detsamma. Emellertid skall jag anhålla att få göra det i allra största korthet.

Jag har aldrig rätt kunnat fatta, hvarför det skall ifrågasättas, att man skall hafva så att säga full dagaflöning jemte föda, derför att man gör sin pligt mot sig sjelf och sitt fosterland. Vi hafva ju ändå litet hvar, på hvilken plats vi än befinna oss i samhället, mycket, för hvilket vi hafva att tacka vårt land och de institutioner, som vi här hafva. Det har alltid framhållits såsom något utmärkande för Sverige den fria undervisningen, och det har på senaste årtionden talats om den folkundervisning, som vi i vårt land ega. Man har — jag tror äfven med rätta — prisat i synnerhet den sistnämnda mycket högt, och den tillkommer oss alla, således äfven menige man. Vi lefva alla under våra lagar, som gifva oss skydd, och vi hafva äfven mycket annat, som jag skulle kunna aberopa.

Ang. ökning
af anslaget
till de värn-
pligtiges af-
löning m. m.
(Forts.)

Under sådana förhållanden anser jag, att det är väl mycket be-
gärdt att, derför att man gör sig färdig och skicklig att bruka vapen
för att i farans stund, om så skulle behövas, hjälpa till att försvara
sig sjelf och sitt fosterland, man derför skall fordra att erhålla särskild
betalning. Dermed har jag icke velat säga, att all s. k. dagaflöning
åt de värnpligtige skulle vara borta. Det kan ju framställas olika
meningar om en bestämmelse i detta afseende, och det kan möjligen
anföras lika goda skäl för den bestämmelse, som i detta fall gäller,
som för någon annan gräns, man till äfventyrs velat uppställa. Jag
skulle nog för min del kunna anföra flera skäl, som tala för den men-
ning, hvilken jag nu sökt framhålla, men jag tror, att den enkla syn-
punkt, på hvilken jag nu tillåtit mig fästa uppmärksamheten, skall
vara tillräcklig för att man skall vilja bifalla utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Ernst Carlson, Hedin* i Torp,
Boëthius, Ericson i Ransta, *Jönsson* i Gammalstorp, *Sandén, Lind-*
blad, Björkman och *Lindvall*.

Herr Olofsson i Ävik: Herr talman! Jag skall icke förlänga
diskussionen, utan endast anhålla att få framhålla en synpunkt, som
jag tror vid denna frågas afgörande förtjenar ett allvarligt beaktande.

Jag skall derför tillåta mig att uppläsa en artikel ur en tidning.
Härvid vill jag dock särskildt omnämna, att jag hemtat densamma ur
en försvarsvänlig tidning, så att jag icke kan sägas vara partisk. Det
är en vanlig tidningsnotis och lyder som följer: »Under de senaste
dagarne har ett betydande antal män i beväringens ålder lemnat Sverige
för att undandraga sig den förlängda värnpligten. Dagligen hafva
tågen till Malmö ditfört kontingenter på 20 å 30 man och derutöfver.
Då de i Malmö på grund af skärpta bestämmelser för värnpligtiges
afresa ur landet icke få köpa biljett till Amerika, hafva de, med
kännedom härom, rest öfver till Köpenhamn, der för dem intet hinder
förelegat att erhålla biljetter och på dessa antingen direkt från Köpen-
kamm eller med jernväg till Hamburg och derifrån vidare gjort resan
öfver till Amerika.»

Jag vill naturligen härmed icke hafva sagt, att en så obetydlig
förhöjning i de värnpligtiges dagaflöning som 30 öre helt och hållet
skulle afklippa emigrationen af de värnpligtige, men jag tror, att den
skulle i ganska väsentlig mån bidra till hämmande af emigrationen,
hvilket jag anser vara en omständighet, som är af ganska stor be-
tydelse för vårt land.

För min del tror jag, att den lilla förhöjning, som nu är före-
slagen, är så fullkomligt berättigad, att jag icke tvekar att yrka bifall
till herr Daniel Perssons förslag.

Herr Jansson i Djursåtra: I likhet med herr Pehrson i Törneryd
anser äfven jag, att vi i vårt land hafva mycket att vara glada öfver
och tacksamma för, men bland vårt folk finnas likväl många, som icke
utan knot ålägga sig de kraf, som en utsträckt värnpligt fordrar. Jag
menar, att vi ingalunda kunna förneka, att det finnes stora mängder
af vårt folk och i synnerhet af vår ungdom, som lefva under sådana

omständigheter, att man icke kan kräfva af dem, att de skola med samma entusiasm och glädje fullgöra sin värnpligt och göra sig beredda att såsom krigsmän gå ut i striden, men man kan ju icke fordra, att alla skola hafva samma uppfattning och allra minst bland de fattiga i vårt land, som egentligen icke ega någon jord att försvara.

Det är visserligen sant, att de erhålla en god skolundervisning, uppväxa under fredliga och lyckliga samhällsförhållanden och dylikt, men de hafva dock i alla fall rättighet att tänka och reflektera. Detta lärer icke kunna förnekas dem, när de se lifvet från andra synpunkter än de förmögna och burgna klasserna. De förundra sig icke öfver att de förmögna, som hafva hus och hem att försvara, med glädje offra något för fosterlandet, men många af de fattiga fråga sig sjelfva: är det rättvist och billigt att ställa samma uppoffringar och kraf på oss som på de förmögna, rika och mera bildade klasserna? Jag för min del vill icke svara på denna fråga, men när det gäller att bedöma vårt folk, böra vi väl handla med dem såsom förhållandena äro; vi böra icke tänka, att de endast äro idealister, som med glädje emottaga värnpligten med allt hvad dertill hörer och därför kräfves.

En mycket framstående talare sade på förmiddagen, när det var fråga om att bevilja officerarne en tilläggsaflöning, bland annat det, att när de skola flytta från förläggningssorten och fullgöra sin tjänstgöring på lägerplatserna, så kostar det mera. Han tillade, att dessa officerare äro unga: de hafva god matlust och friska magar, de behöfva mera, då de äro ute på fältlifvets strapatser från tidigt på morgonen till framåt qvällen i ansträngande arbete, de behöfva då mera näring och dyrare mat, än när de äro på sin förläggningssort. För min del är jag öfvertygad om att förhållandet är detsamma med våra värnpligtiga.

När de komma från sina hem och skola tränas och öfvas för att blifva dugliga i fält, så är det klart, att det kostar på deras kroppskrafter och kräfver någorlunda god mat.

Tänka vi nu på hurudan mat kronan består de värnpligtiga, så nekar jag icke till, att den kan vara god i förhållande till priset; men icke kan man tillämpa den skånska satsen: mycket mat och god mat. För 52 öre kan man icke begära mera, än som nu fås. Men för ungt folk är det omöjligt att under värnpligtstiden lefva endast på den kost, som kronan består. Jag klandrar icke kronans kost; ty man kan icke begära, att den skall vara bättre för 52 öre. Men åtminstone vi landtbor veta mycket väl, att våra söner i allmänhet icke kunna under fullgörandet af sin värnpligt lefva endast på kronans kost; och vi kunna ändå icke säga, att de rumla och förstöra sina pengar onödigtvis. Hvarför då icke unna dem en kopp kaffe och litet dricka och kanske någon gång ett godt mål mat utöfver hvad kronan består. Nu är det uppenbart, att med 20 öre om dagen kommer icke en beväringssman långt i den delen. Vi, som varit ute i lifvet, hafva sett, huru lätt det gar att göra af med 1 krona, utan att misshushållning eger rum. Om det nu gäller att bestämma 50 öre om dagen åt de värnpligtiga, är det väl i all världen intet orimligt offer. Och kunna vi med en så mätlig och rimlig dagaflöning göra våra unge män mera tillfredsställda, så menar åtminstone jag för min del, att det icke kan

Ang. öfening af anslaget till de värnpligtiges aflöning m. m.
(Forts.)

Ang. ökning af anslaget till de värnpligtiges af-löning m. m. vara obilligt, likasom ock att det är klokt, om vi nu bifalla motionen med den formulering, som af herr Daniel Persson föreslagits.

(Forts.) Det låter mycket vackert, då man hör det fosterländska talet, att alla böra göra allt hvad de kunna till och med med glädje, antingen de äro fattiga eller rika, för att utbilda sig till att i farans stund kunna försvara sitt fosterland. Det är vackert taladt. Men vi måste i alla fall såsom lagstiftare icke endast tala om människorna sådana de borde vara, utan taga folket sådant det är. Och det är i alla fall ett faktum, att i landet bland folket finnes ett stort missnöje öfver den utsträckta värnpligt, de fått på sig. Jag för min del klandrar den icke; men det förefinnes faktiskt ett missnöje. Kommer dertill, att, på samma gång värnpligten utsträcker, dagaflöningen nedsättes, så hafva vi naturligtvis ljutit mera olja på elden. Kan detta missnöje stillas, vill jag för min del vara med derom. Och kan det ske genom att öka aflöningen från 20 öre till 50 öre om dagen, tror jag, att vi genom en sådan höjning göra oss väl förtjenta af fosterlandet.

Jag yrkar fördeskull bifall till herr Magnussons motion, sådan den formulerats af herr Daniel Persson.

Häruti instämde herrar *Norberg, Sjövall, Johansson* i Öija, *Larsson* i Presstorp, *Pettersson* i Södertelje, *Carlheim-Gyllensköld, Branting, Spangenberg, Heimer, Svensson* i Saläng, *Ödman, Wiklund, Nyström, Larsson* i Bratteberg, *Olsson* i Tyllered, *Johansson* i Stensjö och *Göthberg*.

Herr Jansson i Krakerud: Jag skall be att få säga några ord. Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande af en ärad talare på blekingebänken. Han ansåg, att ungdomen har så stora fördelar af sitt land, att den bör exercera beväring mot den dagaflöning, som för närvarande förefinnes. Och han framhöll åtskilliga fördelar och ansåg, att det icke var för stor uppoffring, som man fordrade af dem, då man begärde, att de skulle fullgöra sin värnpligt på grund af dessa fördelar. Jag instämmer deruti, att dessa fördelar äro så stora, att de värnpligtige icke gifva full ersättning för dem genom den nu ifrågasvarande tienstgöringen. Men frågan bör, så vidt jag kan förstå, icke betraktas från den syupunkten. Man kan icke säga, då man vill höja dagaflöningen till 50 öre, att detta, såsom han sade, skall vara en betalning för att de fullgöra sina värnpligtsöfningar. För min del betraktar jag det deremot som ett dagtraktamente, som de behöfva för att kunna lefva något så när drägligt under den tid, som de behöfva för sin utbildning. Jag vill således icke erkänna, att det är någon betalning.

Dessutom är det väl någonting mera, som ligger bakom dessa värnpligtsöfningar. Det är väl icke det sista, som man fordrar af svenska folket, att det skall öfva sig för att kunna i farans stund försvara sitt fädernesland, utan man fordrar också, att, då mobilisering inträffar, det skall framträda kraftigt och villigt för att skydda fosterlandet. Och om något sådant skulle inträffa, torde det icke blifva så noga räknadt med betalningen. Ty det är klart, att sådant kan man icke betala med pengar. Sådant gör man utan anspråk på betalning, derfor att det icke kan betalas.

Jag har härmed velat säga, att det synes mig verkligen vara alltför knusligt att afslå detta förslag, som i alla fall icke går till mera än cirka 800,000 kronor, hvilket jag tror vara väl använda pengar åt vår ungdom, på det att icke missnöjet må blifva allt för stort. Jag instämmer i herr Daniel Perssons yrkande.

Ang. ökning af anslaget till de värnpligtiges aflöning m. m.
(Forta.)

Herr Nydal: Några af de ärade ledamöter, som haft ordet i denna fråga, hafva framhållit såsom ett motiv bland andra för förhöjd dagaföning åt de värnpligtige, att desse icke kunna lefva uteslutande på kronans kost, och att de därför äro nödsakade under den tid de fullgöra sina vapenöfningar att göra direkta enskilda uppoffringar. Jag vet icke, huru det för närvarande kan förhålla sig med denna sak. Visserligen har jag många gånger hört beväringssynglingar — äfven sådana, som jag känt sasom sannfärdiga och omdömesgilla och om hvilka jag trott mig veta, att de icke varit hvad man kallar bortskämda — försäkra, att det varit för dem alldeles omöjligt att lefva ensamt på den kost, kronan bestått, och såsom orsak har framhållits, att maten varit illa anrättad eller tillagad af dåliga ingredienser eller serverad på alltför oaptitligt sätt, stundom ock att portionen varit otillräcklig. Men jag har trott, att det under senare åren blifvit allt bättre och bättre i dessa afseenden, och att med den förlängda öfnings-tid, som förra Riksdagen beslöt, mathållningen för de värnpligtige skall blifva sådan, att den tillfredsställer alla rimliga anspråk. Om det nu emellertid, såsom vi höra vara förhållandet, finnes ledamöter af denna kammare, som hafva en annan uppfattning och som hålla före, att kronans mathållning icke är sådan, som den bör vara, så tror jag, att sättet att råda bot i detta fall icke är att lemna pengar till de värnpligtige, för att de skola kunna helt eller delvis hålla sig sjelfva med mat, utan då bör man väl söka komma derhän, att den kost, som kronan består, blir fullt tillfredsställande. För min enskilda del har jag det förtroendet till statsråden och cheferna för försvarsdepartementen, att de göra hvad på dem ankommer, för att de, som hafva tillsyn öfver kronans kosthåll, må fullgöra sin pligt i detta afseende, så att kosten må bli så bra, som den med det nuvarande anslaget för detta ändamål kan bli. Måbända har, åtminstone förr, åtskilligt försummats i det fallet.

I föreliggande fråga har jag intet yrkande att göra.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner: 1:o på bifall till utskottets hemställan; 2:o på bifall till det af herr D. Persson i Tällberg under öfverläggningen framställda förslag; och 3:o på bifall till det af herr Nordström i Höglunda under öfverläggningen gjorda yrkande, och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf och sedan till kontraproposition antagits bifall till det under 2:o omförmälda yrkande, nu uppsattes och anslogs följande af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i tjugonde punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr D. Persson i Tällberg under öfverläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utföll med 82 ja, men 93 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Ang. ökning af anslaget till arméns vapen och materiel; och anförde dervid

Härefter föredrogs *punkten 21*, angående ökning af anslaget till landtförsvaret

Herr David Bergström: Herr talman! Under fjorårets stora härordningsdebatt tillät jag mig i ett yttrande påminna om att åtskilliga arméfördelningschefer — ehuru visserligen ditintills utan någon framgång — hade sökt afvinna krigsstyrelsen och chefen för kongl. landtförsvaret något intresse för den enligt deras mening med hänsyn till utvecklingen af vår försvarsduglighet synnerligen viktiga frågan om åstadkommande inom arméfördelningarna af större gemensamma skjutfält, särskildt ordnade för infanteriets skjutöfningar i större förband, men äfven afsedda för öfriga vapen och truppslag.

Icke mindre än tre af våra sex arméfördelningschefer hade i sina hösten 1900 afgifna inspektionsrapporter med skärpa framhållit svårigheten, för att icke säga omöjligheten, under nuvarande förhållanden af ett lämpligt anordnande af fältskjutningar i större förband, och en af dessa arméfördelningschefer hade långt dertförinnan, på gifven anledning, uti ett utförligt yttrande påkallat höga vederbörandes uppmärksamhet för denna angelägenhet.

I de i fjor höst afgifna inspektionsrapporterna ha åtminstone två arméfördelningschefer å nyo påmint om denna sak, den ena under betoning af att frågan numera, sedan beslut blifvit fattadt om en framtida fullständigare utbildning, syntes honom hafva fått ökade kraf på en snar och tillfredsställande lösning. Då hvarken, så vidt jag kunnat finna, statsrådsprotokollet rörande fjerde hufvudtiteln haft något att förmåla i denna fråga, ej heller eljest har kommit till offentligheten, att några åtgärder vidtagits ens till vinnande af en utredning i denna viktiga angelägenhet, så skulle det för visso vara af stort intresse för Andra Kammaren att nu erfara, hvad herr statsrådet och chefen för landtförsvaret tänker i skjutfältsfrågan och huruvida herr statsrådet ärnar åtgöra något för att bringa den till utredning och lösning.

På grund af föregående erfarenhet har jag visserligen, herr talman, hyst någon tvekan, huruvida jag borde besvara herr statsrådet och chefen för landtförsvaret med ett nytt spörsmål i ett ämne,

som herr statsrådet måhända icke kunde finna odeladt behagligt att inlåta sig på. Till följd af ämnets vikt har jag emellertid beslutat mig för att vedervåga försöket, och har då den nu föredragna punkten i fjerde hufvudtiteln synt mig härför erbjuda det lägliga tillfället.

*Ang. ökning
af anslaget till
arméns vapen
m. m.
(Forts.)*

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Crusebjörn: Herr grefve och talman, mina herrar! Hvad den nu berörda frågan beträffar, så är den otvifvelaktigt af stor vikt och betydelse, så att det är helt naturligt, att jag icke kan annat än glädja mig öfver det intresse, som här visas af en ärad representant på stockholmsbänken, hvilken ju så ofta lägger sitt varma intresse för försvarets utveckling i dagen på ett eller annat sätt.

Man skulle kunna tro af hans motivering för den till mig framtällda frågan, att denna sak, fältskjutningar, låge helt och hållet nere inom armén. Så är emellertid visst icke förhållandet, utan fältskjutningar äro anbefalda att ega rum vid alla truppförband och ega äfven rum. Att det på sina ställen kan möta svårigheter att ordna en sådan sak, är ju gifvet; i all synnerhet är detta förhållandet på slättbygden, der kulturens utbredning är stor och der man, under den tid då våra regementsmöten pågå, d. v. s. just den tid, under hvilken dessa fältskjutningar i större skala kunna ega rum, svårligen får beträda den odlade bygden. Fältskjutningarna skola ju anordnas på det sätt, att de kunna ega rum utan fara för i trakten boende personer.

Att fördelningscheferna framhållit behovet af skjutfält, så belägna att trupperna kunna få tillfälle att der hålla fältskjutningar, är ju helt naturligt; men det är icke så mycket tauken på de närvarande förhållandena som snarare förutseende för framtida behof, som dikterat deras framställningar om att man i tid bör söka skaffa sådana områden, der fältskjutningar i stor skala kunna ega rum. Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att vi under de senare åren skaffat oss skjutfält inom så godt som alla fördelningar för artilleriets skjutningar, och dessa fält äro äfven synnerligen lämpliga för infanteriet att idka fältskjutningar på. Äfven å andra orter, å orter der svårigheter möta, söker man tid efter annan att förvärfva mark, som kan vara lämplig för ändamålet. För att åstadkomma fältskjutningar i den skala, som man, att döma af hvad här har framhållits, synes önska, kräfves det ju icke allenast att inom hvarje fördelning disponera ett dertill lämpligt fält, utan det kräfves äfven att kunna sammanföra fördelningens trupper, så att fältskjutningar kunna företagas i större skala, än då det sker med ett enda truppförband, såsom fallet nu är. Så vidt jag vet, är det icke något infanteriregemente, som icke idkar fältskjutningar.

Det låter mycket bra, att man skall skaffa ett lämpligt fält för fältskjutningar, men man är icke fullständigt hjälpt bara med det. Det program, som man har för det ena året, vill man nemligen gerna förändra för ett annat år, och då borde man hafva ett annat fält för det nya skjutprogrammets tillämpning. Det är således icke små summor, som det skulle kräfvas för att ordna denna sak på ett sätt, som skulle tillfredsställa alla militära önskemål. Man får derfor här som i så många andra afseenden modifiera sina fordringar med hänsyn till kostnaden. Man reder sig nu på det sättet, att man, der förhållandena

Ang. ökning af anslaget till arméns vapen m. m. kunna medgifva det, hyr för tillfället ett fält för en viss bestämd fältskjutning och ordnar den der.

Man har emellertid, som sagdt, inom så godt som alla fördelningar lämpliga skjutfält i våra artilleriskjutfält, och de ha kostat staten flera hundra tusen kronor. Det är således verkligen icke så litet gjordt i detta afseende; men är det så, att man vill fordra ännu mer, får man också vara beredd på högst betydliga utgifter.

Jag tror dock, att man tills vidare får vara nöjd med det sätt, hvarpå dessa fältskjutningar för närvarande anordnas, d. v. s. med högst ett regemente på en gång. I de fall, då ett regemente icke är förlagdt i närheten af något af de fält, som redan finnas tillgängliga, reder man sig på det nyssnämnda sättet, d. v. s. derigenom att man hyr för fältskjutning lämplig mark. Vederbörande regementsbefäl lägger sig stor vinning om att för hvarje år leta upp passande terräng, som man kan få förhyra för året utan alltför stora omkostnader.

Jag tror därför, att den, som icke ställer sina fordringar med afseende å den militära utbildningen alltför högt, bör vara tillfredsställd med hvad som göres i den rigtningen.

Herr Österberg: Bland de olika anslagsposter, som finnas i denna hufvudtitel, är det särskildt en, som har väckt min uppmärksamhet, därför att man i fråga om den icke har påyrkat en ökning, utan tvärtom förordat en minskning, visserligen icke af så synnerligen stort belopp, men dock af 64,000 kronor. I stället borde man, enligt mitt förmenande, öka och icke minska denna post.

Om våra värnpliktige skola på något sätt kunna fylla sin plats som landets försvarare, är det icke nog med att man öfvar dem i vanlig exercis och sätter i deras händer ett vapen af bästa beskaffenhet, utan det fordras väl i all rimlighets namn, att de skola kunna skjuta något så när träffsäkert med detta vapen. Af de protokoll, som föras vid regementenas skjutöfningar, veta vi, att beväringssoldaternas skjutskicklighet icke är så synnerligen stor. Det finnes för öfrigt fackmän inom denna kammare, som kunna lemna besked om den saken. Då nu förhållandet är det, att beväringssoldaternas skjutskicklighet är ganska underhaltig, ja, i vissa fall till och med så ringa, att beväringssoldaterna på grund af de få skarpa skott, som de faktiskt fått skjuta, icke med bästa vilja i världen kunna träffa ens tafan och ännu mycket mindre det föremål, på hvilket de sigta, pricken eller någon af de närmaste ringarne, är det, tyckes det mig, själfklart, att man bör vidtaga alla möjliga åtgärder, hvarigenom man kan bereda soldaterna tillfälle att öfva sig i skjutning. Med den korta öfningstid, som vi nu hafva under öfvergångsperioden, måste man, enligt min tanke, söka att så mycket som möjligt inskränka på exercisen för att i stället kunna lemna soldaterna mera tid för skjutöfningar.

Men det är icke nog med att man lemnar soldaterna rika tillfällen för beredande af de ytterst viktiga skjutöfningarna, utan man bör äfven se till, att tillgången på ammunition är fullt tillräcklig. På sid. 74 i betänkandet kunna vi läsa, hvad arméförvaltningen sagt i denna sak. Det heter der: »Angående undertiteln *ammunition för handvapen* hemställer arméförvaltningen, att den beräknade erforderliga

ammunitionsförbrukningen 7,8 millioner skarpa och 3,4 millioner lösa patroner, representerande en kostnad af 984,000 kronor, hvaraf dock 140,000 kronor borde påföras anslagstiteln »kruttillverkning», måtte under nästkommande år få tagas fullt i anspråk med 844,000 kronor, enär det för ett rätt tillgodogörande af den utsträckta öfningstiden vore af vigt, att tillräcklig ammunitions mängd kunde tillhandahållas.»

På detta svarade chefen för landförsvarsdepartementet följande: »Huru behjertansvärd en så stor ökning än må vara, anser jag mig icke kunna ifrågasätta anslaget tillväxt under öfvergångstiden annat än småningom, i den mån erfarenheten är från år gör detta oafvisligt.» Men hvad är det då för erfarenhet, som man skall afvakta, för att finna det oafvisligen nödvändigt att öka detta anslag just i den mån öfningstiden ökas. Men enligt hvad jag kan förstå, är det väl tillräckligt bevisadt genom de på regementsexpeditionerna eller hos regementscheferna befintliga skjutprotokollen, att det icke finnes någon nämnvärd skjutskicklighet hos beväringssoldaterna. Det förefaller, som om detta behof af ökad anslag vore oafvisligt, och att så är framgår äfven deraf, att arméförvaltningen säger, att det är nödvändigt att öka detta anslag för att den utsträckta öfningstiden skall kunna rätt tillgodogöras.

Jag förvånade mig, som sagdt, öfver att man i fråga om en så vigtig detaljsak som denna funnit sig föranlåten att pruta af 64,000 kronor, när man med så riklig hand gifvit allt hvad som begärts. Jag kan naturligtvis icke nu göra något yrkande i frågan, utan jag vill endast uttala mitt beklagande öfver att man i denna vigtiga punkt prutat så, som man nu gjort.

Vidare vill jag erinra om ett annat förhållande, och det är, att det hos våra frivilliga skytteföreningar finnes ett stort behof att erhålla billig, helst fri, ammunition. Det är sjelfklart, att om icke staten vidtager åtgärder, hvarigenom dessa frivilliga skytteföreningar beredes tillgång till billig, helst fri, ammunition, kommer skytterörelsen att i ganska väsentlig mån hämmas i sin nu så blomstrande utveckling. De indelta soldaterna, de garnisonerade och de frivilliga skytteföreningarnas medlemmar äro väl de enda med större skjutskicklighet, som vi kunna förfoga öfver, i fall faran nu skulle stå för dörren, och de enda, som kunna försvara oss, om vår frihet hotas. Det har senast af det i Sydafrika förda kriget visat sig, hvilken oerhörd betydelse skjutskickligheten har, då det gäller att med små trupper försvara ett land mot större truppmassors anfall. Då vi här i vårt land ha att räkna med ytterst ringa försvarskrafter, bör man väl söka att förskaffa dessa försvarskrafter en sådan utbildning, att de kunna försvara fäderneslandet på det mest effektiva och efter våra förhållanden både billigaste och lämpligaste sättet.

Jag har, som sagdt, icke något yrkande att göra, utan jag har endast velat beklaga den i denna punkten vidtagna afprutningen af anslagssumman.

Herr David Bergström: Herr talman! Då man från så kompetent håll som från flera af våra arméfördelningschefer har hört framställas den meningen, att fältskjutning i större förband är den allra

Ang. ökning
af anslaget till
arméns vapen
m. m.
(Forts.)

Ang. öfning
af anslaget till
arméns vapen
m. m.

(Forts.)

viktigaste delen af våra militära öfningar, är det onekligen rätt egen-
domligt att ifrån herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdeparte-
mentet höra, att man måste vara nöjd som det är, nöjd med att dessa
skjutöfningar i regeln anordnas endast regementsvis. Jag vill gent
emot herr statsrådets auktoritet i detta afseende ställa en annan
militär auktoritet, som enligt sakkunniges mening är en af de främsta
i vårt land, en af våra arméfördelningschefer, hvilken uti en skrivelse
af den 19 september 1896 angående frågan om lämpligaste tiden för
regementsmötena har — såsom jag redan antydde i mitt föregående
anförande — allvarligen berört denna fråga. Han säger der bland
annat: »Den stegrade grad af fältmessighet regementsmötena (tillämp-
ningsöfningarna) skulle vinna genom att arméfördelningens samtliga
infanteriregementen, dess kavalleriregemente, och efter omständig-
heterna ett eller annat batteri årligen komme att samlas på ett ställe,
är obestriddig.»

Han föreslog åstadkommandet af så kallade arméfördelnings-sam-
lingsplatser och yttrade om betydelsen häraf både för befäl och trupp
bland annat följande: »Den för infanterivapnet så ytterst vigtiga fält-
skjutningsfrågan blefve dermed äfven på ett tillfredsställande sätt löst,
hvertill kommer den icke minst värdefulla vinsten af att vederbörande
arméfördelningschefer, i likhet med hvad i öfriga arméer sedan länge
egt rum, beredas tillfälle att, äfven de, årligen öfva sig och vänja sig
vid att föra befäl öfver dem underställda trupper, som de, i händelse
af krig, under betydligt försvarade förhållanden skola leda, samt der-
under lära känna sina underbefälhafvares och underlydande truppers
skaplynne, allmänna duglighet och speciella användbarhet på ett helt
annat sätt, än det är dem möjligt under de korta inspektionerna å
mötesplatserna, hvilka, ej endast till följd af tidens otillräcklighet, utan
ock i brist på tillräcklig terräng, måste inskränkas till kontrollerandet
af truppernas formella utbildning eller med andra ord till krigs-
öfningarnas a b c». Han yttrar vidare längre fram, att »häraf fram-
går otvetydigt, att allt måste göras, som göras kan, för tillämpnings-
öfningarnes mera fältmessiga bedrivande, så framt vår armé, i hän-
delse af ett krig, skall hafva någon utsigt att med framgång bestå
profvet inför sin motståndare». På ett senare ställe i samma skrift
framhåller han — och det har afseende på just det förhållande, som
nu råder — att, skulle i en framtid allmän värnpligt äfven i vart
land blifva införd, »då — om icke förr — anskaffandet af arméför-
delningsplatser skall framstå såsom en tvingande nödvändighet, så
framt icke, äfven då, dessa öfningar endast skola komma att fram-
ställa bilden af en fortsatt rekrytutbildning.»

Då jag hört sägas, att vid den s. k. generalskomiténs samman-
träden för en tid sedan här i hufvudstaden denna fråga varit å bane
— jag har försport det endast genom muntlig utsago, i ty att, enligt
hvad jag fått mig meddeladt i landtförsvarsdepartementet, ej några
som helst officiella handlingar från detta vigtiga sammanträde före-
ligga — skulle det vara af intresse att erfara, huruvida icke dessa armé-
fördelningschefer, som i sina inspektionsrapporter och på annat sätt
så bestämdt uttalat sina meningar i skjutfältfrågan, också då häfdat
dessa meningar, och huruvida icke deras framställande af desamma

har kunnat gifva åtminstone anledning till en utredning af denna enligt deras åsigt högst vigtiga angelägenhet.

*Ang. ökning
af anslaget till
arméns vapen
m. m.
(Forts.)*

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Crusebjörn: Herr grefve och talman, mina herrar! Man kan hafva mycket stora önskemål i afseende på den militära utbildningen af vår armé, och ingen kan hellre än jag se, att dessa önskemål blifva förverkligade. Jag vet icke, om kammarens öfriga ledamöter, i likhet med den siste ärade talaren, äro beredda att votera de belopp, som alla dessa önskemåls förverkligande skulle kräfva. Jag ber emellertid att få fästa talarens uppmärksamhet på att det önskemål, han här framhöll, beröres i motiven till det härordningsförslag, som förledit är framlades till Riksdagens pröfning. Der förutsattes, att, när härordningsförslaget blifvit genomfördt, arméfördelningstrupper skola, i och för de olika vapnens samverkan, hvarje år till större eller mindre del sammankallas till fälttjänstöfningar, hvarförutom en större fälttjänstöfning med fördelning mot fördelning äfven årligen skulle ega rum. Vid dessa trupp-sammandragningar lära nog vederbörande fördelningschefer icke underlåta att så ordna, att äfven talarens stora önskemål, fältskjutningar med flera sammanförda vapenslag, kommer att utföras. Jag skall tillåta mig säga, att i de stora länderna, der man icke så mycket som här ser på hvilka penningebelopp de militära anordningarna kräfva, har man icke årligen med alla trupper sådana omfattande fältskjutningar, utan man gör endast vid ett eller annat tillfälle stora ansträngningar i den vägen.

En ärad talare på södermanlandsbänken sjöng i samma tonart och klandrade regeringen för att den icke ifrågasatt ännu större tillökning i nu föreliggande anslag, så att man derigenom skulle kunna tillgodose de militära fordringarna i större utsträckning än för närvarande läte sig göra. Han sade, att man på en post i detta anslag gjort en minskning med 60,000 kronor. Så är icke förhållandet. Man har tvärtom begärt en ökning af ifragavarande post med 60,000 kronor. Man har emellertid afprutat ett belopp af 64,000 kronor på den summa, 124,000 kronor, som generalfälttygmästaren föreslagit att posten skulle ökas med, emedan man ansett sig icke kunna ifrågasätta anslaget tillväxt under öfvergångstiden annat än småningom, i den mån erfarenheten är från år gjorde detta oafvisligt. Nu skulle det kunna sägas, att detta vore ett besynnerligt tal, som icke kunde förstås, emedan man väl kunde öka skjutöfningarna och förbrukningen af ammunition så mycket som möjligt. Nej, det kan man icke göra, om man vill hafva något värdefullt resultat af dessa skjutningar. Ty de kunna icke bedrivas på så sätt, att man endast förbrukar ammunition, utan meningen är, att i den mån man ser, att tiden medgifver dessa öfningars utsträckning, öka anslaget. I de kostnadsberäkningar, som uppgjorts i och för utrönandet af kostnaden för det nya härordningsförslaget, är denna anslagspost, som här för nästa år beräknats till 1,900,000 kronor, upptagen till mer än 3,000,000 kronor. Deraf torde också framgå, att man nog tänkt på värdet och vigten af hvad anslaget skall tillgodose. Jag hemställer, huru det skulle gå under öfvergångstiden, om vi i ett slag på hvarje titel begärde högst väsent-

Ang. ökning lika tillökningar. Förfar man icke såsom jag tänkt mig eller att man *af anslaget till* för hvarje år så småningom ökar anslagen, då tror jag, att det skall *arméns vapen* blifva svårt att få debet och kredit att gå i hop. Man kan icke i ett *m. m.* enda slag komma dit, man slutligen önskar komma. Man måste enligt min tanke under öfvergångstiden gå långsamt till väga. Svårigheten ligger i att bestämma, hvar man skall hålla igen, eller hvar man skall låta ökningen hastigt fortgå.

Jag vill slutligen tillägga, att vi ännu ha långt till den tidpunkt, då till våra truppers förfogande står den tjenstetid, som slutligen afses, och att vi innan dess icke kunna hafva behof af större ökning vare sig i nu förevarande eller i många andra anslag. Dessa fälttjänst-öfningar fördelningsvis, hvarom nyss talats, kunna icke heller ega rum, förrän anslaget, hvarifrån kostnaderna för dem bestridas, vuxit från hvad det för närvarande är, 300,000 kronor, till hvad enligt det nya härordningsförslaget förutsättes 500,000 kronor. Jag undrar, huru det skulle gå med regleringen af budgeten, om man nu höjde dessa anslag till de betydliga belopp, som härordningsförslaget förutsätter, att de en gång skola uppgå till. Jag tror, att man på detta område likasom på många andra måste gå varsamt till väga. Men i alla händelser gläder det mig höra, att intresset för vår armés utveckling och utbildning är så stort, som det synes här läggas i dagen.

Herr Österberg: Det är själfklart, att jag med mitt yttrande om afprutningen å anslaget till ammunition för handvapen afsåg just det belopp af 124,000 kronor, hvarmed enligt arméförvaltningens hemställan nuvarande anslaget borde ökas. Det blir ju då, såsom jag sade, 64,000 kronor, som chefen för landtförsvarsdepartementet prutat af på anslaget.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet uttalade sin glädje deröfver, att intresset för armén tilltagit. Efter hvad jag kan förstå, har han på detta sätt velat litet smutt ironisera deröfver, att detta intresse kommit speciellt från vårt håll. Jag ber härvidlag att få säga, att jag hyser den meningen, att när vi hafva en armé, som kostar så betydligt som vår, och denna armé öfvas i militärt afseende, men saknar det viktigaste, nemligen förmågan att skjuta och skjuta så, att skotten träffa det fiendtliga målet, vi böra använda penningarne så mycket som möjligt just på det väsentliga, nemligen skjutskicklighetens höjande. På detta sätt har mitt intresse för arméorganisationen kommit att få uttryck i afton. Jag är personligen icke alls förtjust öfver den arméorganisation, som genomfördes i fjor. Den är enligt mitt förmenande ingenting annat än en kopia af det preussiska systemet och kan icke komma att blifva af den betydelse för vårt försvar, att vi derigenom kunna anse oss hafva erhållit ett fullt betryggande sådant. Jag är öfvertygad om att vi vinna mera för vårt försvar med de obetydliga summor, som staten offrar på det frivilliga skytteväsendet, och jag är lifligt öfvertygad derom, att, i den mån detta växer i landet, vi skola erhålla ett tryggare försvar än genom en arméorganisation, om hvilken man säger, att i den mån man får tid och tillfälle, skall man öfva folket i det viktigaste eller konsten att skjuta och skjuta så, att skotten träffa sitt mål.

Herr David Bergström: Herr talman! Jag är herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet tacksam för de upplysningar, han här har lemnat om sin ställning till skjutfältsfrågan. Men då herr statsrådet antydt, att jag sjungit i den tonarten, att jag velat klandra, att herr statsrådet icke begärt större anslag, så måste jag säga, att hvad jag klandrat är endast att en viktig fråga ej har fått den närmare utredning, som den behöft erhålla. Jag tror, att man äfven ur ren kostnadssynpunkt kan klandra detta, ty som en talare, nemligen statsutskottets vice ordförande, här förut under förmiddagen framhållit, är det af vikt, att alla dessa stora utgiftsfrågor på fjerde hufvudtiteln på en gång blifva behörigen utredda, så att de ej komma fram den ena efter den andra år för år, hvilket herr statsrådet tyckes anse vara det lämpliga tillvägagångssättet.

Ang. ökning
af anslaget till
arméns vapen
m. m.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 22—30.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 31*, angående en af herr E. O. V. Wavrinsky väckt motion, n:o 5, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förslag i syfte att bereda ökad tillgång på reservbefäl.

Om beredande
af ökad till-
gång på
reservbefäl.

Dervid yttrade

Herr Wavrinsky: Vid det förhållande, att utskottet icke kunnat undgå att, såsom utskottet säger, finna *förslaget förtjent af tillbörligt beaktande*, och då vidare herr chefen för generalstaben i ett utlåtande rörande min motion om ändrade befordringsgrunder ytterligare betonat och anslutit sig till de yrkanden, som jag i detta hänseende gjort, samt då slutligen utskottet förklarat sig vara öfvertygadt derom, att Kongl. Maj:t har sin uppmärksamhet fäst på åtgärder för beredande åt hären af behöfelig tillgång på dugligt reservbefäl, så kan jag icke annat än för närvarande förklara mig tillfredsställd med den behandling, statsutskottet gifvit min motion. Emellertid säger utskottet, att det »hyser tvekan, huruvida det ifrågasatta sättet — tidigare afgang af i tjänst varande befäl — kan, åtminstone under närvarande förhållanden och i den utsträckning motionären afsett, vara att förorda». Med anledning deraf skall jag be att få göra en bemärkning. Jag har, då jag hemstälde om utredning i denna fråga, icke afsett, att några åtgärder i motionens syfte vidtoges genast, utan så smaningom under tiden för öfvergången från den gamla till den nya härordningen, väl förstående, att om ett sådant system, som jag äsyftat, genast genomfördes, det skulle kunna föranleda en hastig afgang af befäl, som icke så lätt kunde ersättas. Detta har icke varit min mening. Hvad jag önskade snart skulle göras, var en utredning, huruvida detta sätt att skapa ett yngre, lifskraftigt befäl i armén och en duglig befälskader vore tillrädligt, och en utredning, huru detta bäst skulle kunna åstadkommas.

Om beredande af ökad tillgång på reserobesäl. (Forts.) Jag har med detta velat undanrödja de betänkligheter, åt hvilka statsutskottet gifvit uttryck; och då jag i likhet med statsutskottet hoppas, att regeringen skall egna denna fråga stor uppmärksamhet, har jag intet yrkande att göra.

Friherre Ericson: Den tanke, som i denna motion uttalats af herr Wavrinsky, är odisputabelt mycket tilltalande och har också varit föremål för mycket debatterande inom militära kretsar. Den s. k. generalskomitén af år 1891 hade i sitt förslag upptagit något liknande det, som herr Wavrinsky här föreslagit. Det är alltså icke en fråga, som är främmande för militära kretsar. Tvärtom har den varit mycket behandlad och mycket debatterad. Om det nu förhölle sig så, som den ärade motionären i sin motivering förutsätter, nemligen att det vore sannolikt, att de, så att säga, mindre kraftiga elementen inom armén skulle lemna densamma, derest det här ifrågasatta systemet tillämpades, då vore detta system visserligen till gagn. Men det är detta, som kan vara mycket tvifvelaktigt. Den farhågan ligger tvärtom mycket nära, att den privata verksamheten drager till sig just de kraftigaste och så att säga de bästa elementen i armén. Det är nemligen den privata, industriella verksamheten, som har förmågan att betala, och då ligger den faran nära till hands, att de bästa elementen dragas från armén. Nu hafva ju dock dessa element alltid haft en återhållande kraft, som gjort dem betänksamma att lemna armén. De hafva dragit sig härför, då de vetat, att om de stode kvar i ytterligare fem eller tio år, så finge de sin pension, för hvilken de gjort inbetalningar under en lång följd af år. Om de åter, såsom här ifrågasatts, skulle när som helst, t. ex. vid 40 års ålder, få afgå med reducerad pension, blefve det mycket lättare för den privata, industriella verksamheten att locka dem från armén till ett mera lönande arbete.

Man får således icke se saken endast från *en* synpunkt, som motionären har gjort. Hans synpunkt är odisputabelt mycket beaktansvärd och har ju redan varit upptagen af en generalskomité. Sedermera hafva emellertid de betänkligheter, som jag nu frambållit, blifvit beaktade. Det kan icke bestridas, att dessa betänkligheter ega en viss styrka. Frågan är dock af stort intresse. Men motionären kan vara öfvertygad, att den är ingalunda förbisedd inom militära kretsar; tvärtom är den med mycket allvar beaktad.

Herr Wavrinsky: Jag är tacksam för de upplysningar, som friherre Ericson lemnat. Att frågan icke är ny, vet äfven jag. Huru länge den varit föremål för behjertande inom krigsstyrelsen, har deremot icke varit mig bekant. Det glädde mig därför att höra hvad friherre Ericson nyss anförde. Jag har äfven sett på den våda, som han påvisade, och därför icke heller tänkt mig, att under det nuvarande systemet en sådan anordning skulle vara lämplig. Men med den nya härordningen föreställer jag mig, att befälsämnena redan på förhand skola hafva klart för sig, att tjensten under de nya förhållandena kräfver hela deras intresse och arbetskraft, samt att därför inga andra komma att välja den militära banan än de, som ämna egna hela sitt lif åt densamma. Derfor ser jag icke under det nya härordnings-

systemet den fara, som uttalades af friherre Ericson. Jag tror tvärtom, att de, som under det nya systemet komma att afgå, skulle blifva ett fåtal.

Om beredande af ökad tillgång på reservbefäl.
(Forts.)

Jag har, som jag nyss sade, velat undanrödja statsutskottets betänkligheter med att bestämdt förklara, att jag icke tänkt mig, att ett genomförande af den af mig ifrågasatta anordningen skulle vara lyckligt under det ännu rådande härordningssystemet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 32—36.

Utskottets hemställanden bifölls.

Punkten 37, angående anordnande af bomullskrutfabrikation för statens räkning, föredrogs häruppå; och anförde dervid

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Jag har intet yrkande att göra vid denna punkt, men jag ber att likväl få göra ett par erinringar vid utskottets betänkande.

Utskottet säger, att det vore önskvärdt, att staten för sin kruttillverkning blefve så vidt möjligt oberoende af enskilda fabriker vare sig inom eller utom landet. Detta kan nog vara bra i vissa fall; men jag tror, att det äfven kan hafva sina olägenheter. Statsrevisorerna, på hvilkas utlåtande utskottet stöder sig, hafva framhållit, att det icke är lämpligt, att staten är beroende af en enda fabrik. Det kan också tänkas, att detta i vissa fall och särskildt under kritiska förhållanden är *mycket* olämpligt, allra helst om fabriken ligger på en plats, dit vid fiendtligt öfverfall operationerna i första hand kunna väntas blifva förlagda. Jag tror därför, att man får taga i öfvervägande, huruvida det kan vara lämpligt att förlägga hela kruttillverkningen till ett enda ställe.

Det är också en annan sak, som talar för att man ej bör helt och hållet underlåta att anlita den enskilda verksamheten på detta område. Om nemligen förhållandena bli sådana, att staten för hela sin krutfabrikation skall använda Åkers styckebruk, blir det naturligtvis omöjligt för den enskilda fabrikationen att kunna existera. Ty att existera endast på den kruttillverkning, som kan afyttras till enskilda personer, är för dessa fabriker nära nog omöjligt. Jag tror emellertid, att det vore mycket lämpligt, om det bredvid statens fabrik funnes en annan, enskild sådan, som kunde visa, huru prisen böra ställa sig. Ty herrarne skola ej tro, att de pris, till hvilka staten får sitt krut vid sin fabrik, äro de som finnas angifna i de uppgjorda beräkningarna. Jag vill blott framhålla, att, om detta krutbruk blir ensamt om tillverkningen, prisen komma att stiga öfver hvad man här påstår, att de skulle bli.

Jag har endast velat göra dessa erinringar vid denna punkt af betänkandet, så att man, för den händelse att det nu blir utredning af genom denna skrifvelse, då må taga i betraktande, huruvida det kan vara lämpligt äfven i andra afseenden att göra Åkers stycke-

bruk till enda fabrik för denna kruttillverkning. Jag för min del tror icke, att detta är lämpligt.

Herr Almqvist: Herr talman! Gent emot den föregående talaren ber jag få erinra, att Riksdagen, då den år 1888 beslöt inköpa Åkers styckebruk, dermed äfven fastslog platsen, der statens krutbruk skall vara beläget. Hvad vidare beträffar, att den enskilda fabrikationen skulle komma att lida afbräck genom att gå miste om staten såsom köpare af dess krut, så kan ju detta ej bestridas. Men å andra sidan kan man ju tänka sig, att det vid Landskrona belägna krutbruket mycket väl skall kunna vinna afsättning för sitt krut på utlandet. För öfrigt är det väl här ej i första hand fråga om den enskilda fabriksverksamheten, utan är det väl *statens* intressen, som det här gäller att tillvarataga. Det är åtminstone min åsigt.

Då nu statsutskottet har behjertat de skäl jag i min motion framhållit för denna krutfabrikations anläggning, skall jag icke i denna sena timme vidare söka utveckla den saken. Jag vill blott påpeka en ej fullt riktig uppgift, som förekommer i statsutskottets betänkande vid denna punkt. Utskottet säger nemligen, att önskvärdheten af anläggandet för statens räkning af en bomullskrutfabrik ej har af arméförvaltningen bestridts, ehuru väl detta embetsverk hittills ej funnit sig böra framställa förslag derom. Detta är emellertid icke förhållandet, ty i den skrifvelse, som arméförvaltningen förliden höst afstätt till Kongl. Maj:t, anmäldes bland öfriga petita äfven behovet af en utvidgning af Åkers krutbruk. Då förslaget härom nu genomgått granskning såväl af chefen för fortifikationen som äfven af de högsta kemiskt-tekniska myndigheterna på detta område, föreställer jag mig, att utredningen väl måste vara så fullständig, att Kongl. Maj:t ej behöfver längre dröja med att skrida till förslagets bringande till verkställighet.

Jag har naturligtvis ej något annat yrkande att göra än om bifall till statsutskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkterna 40—42.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande, anförde Efter föredragning vidare af *punkten 43*, angående anslag till Herr Gulldbrandsson: Herr talman, mina herrar! Då den frivilliga skytterörelsen erhållit en sådan omfattning, att det beviljade

anslaget för innevarande år blifvit alldeles otillräckligt, är jag statsutskottet tacksam för att det velat behjerta denna sak. Ännu mera skulle jag dock hafva känt mig tillfredsstäld, om utskottet ansett sig kunna tillstyrka det extra anslaget för i år utan att på samma gång minska det belopp, som begärts för nästa år. Ty har innevarande års anslag befunnits vara otillräckligt, skall detta helt säkert i ännu högre grad blifva förhållandet med nästa års anslag, äfven om derifrån icke anvisas nu föreslagna 50,000 kronor. Då utskottet emellertid säger, att om behof af ytterligare anslag för år 1903 styrkes, så kan ju sådant beviljas redan af nästa års Riksdag, skall jag inskränka mig till att endast understryka detta utskottets yttrande och icke framställa något yrkande i denna punkt.

Jag vill dock begagna tillfället att, då denna skytterörelsens understödsfråga beviljas och då herr statsrådet och chefen för kongl. landförsvarsdepartementet är här närvarande, fästa såväl hans som kammarens uppmärksamhet på att ett väsentligt understöd kan lemnas skytterörelsen utan någon särskild utgift för hvarken staten eller den enskilde. Två gånger har skytteförbundens representantmöte beslutat att uppdraga åt centralstyrelsen för Sveriges frivilliga skytteföreningar att ingå till Kongl. Maj:t med begäran om att skytteföreningarna skulle få *dels* inlösa till läns bekomna målskjutningsgevär af 1867 års modell till ett pris af 5 kronor pr stycke, *dels* inköpa ytterligare behöfligt antal målskjutningsgevär af samma modell till samma pris. Dessa framställningar har Kongl. Maj:t icke ansett sig kunna bifalla. Emellertid har under de senare åren, sedan den första af dessa ansökningar ingafs, ett betydligt antal remingtongevär försålt från arméns förråd. Jag förstår mycket väl, att dessa gevär då betraktats och betecknats som odugliga eller obrukbara; men sedan de kommit i enskilda affärsmäns händer, hafva de annonserats och försålt till skytteföreningarna såsom »begagnade men i godt skick varande» gevär. Å dessa gevär hafva vapenhandlarne förut haft ett medelpris af 12 kronor stycket, men sedan Kongl. Maj:t nedsatt inlösningspriset å 1867 års gevär till 12 kronor och sedan ett större antal gevär, som man kanske skulle kunna kalla odugliga eller obrukbara, på en gång försålt från arméns förråd och till ett pris, såsom jag från tillförlitligt håll hört uppgifvas, af 4 kronor 25 öre pr stycket, ha vapenhandlarne nedsatt försäljningspriset, så att de nu, då skyttarne köpa dem, betinga 8 kronor 50 öre. Vidare har ett större antal — jag vet icke hur stort antal, men det var i alla händelser icke obetydligt — karbiner försålt från arméns förråd till ett pris, som jag icke bestämdt känner, men som jag hört uppgifvas vara 75 öre stycket. Dessa karbiner hafva sedan af vapenhandlarne försålt för 6, 8 å 10 kronor stycket. Nu torde någon säga, att karbinerna ej äro särskildt användbara för de frivilliga skyttarnes öfningar. Jo, mina herrar, tillsammans med de gevärspipor, som äfven försålt, har af dem kunnat sammansättas mycket präktiga gevär, som fått af skytteföreningarna inköpas. Vidare har försålt ett, enligt mitt sätt att se saken, temligen stort antal — jag har hört uppgifvas mellan 10 och 20 tusen — gevärspipor, nya och obegagnade, af 12,7 millimeters kaliber och till ett pris af 55 öre stycket, enligt hvad jag af en köpare hört uppgifvas. För

Ang. anslag
till det frivilliga skytte-
väsendets
befrämjande.
(Forts.)

Ang. anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande. dessa gevärspipor få skyttarne nu till vapenhandlare betala ett pris af 6 kronor stycket, således ett pris af mer än 10 gånger det, hvilket betalats till staten, när de försåldes från arméns förråd.

Såsom häraf synes, skulle det hafva varit af stor betydelse för skytterörelsen, om skytteföreningarna fått direkt inköpa berörda gevär och gevärsgeländor, och jag hoppas, att herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet, om framdeles sådana försäljningar komma att ske, då egnar en tanke åt att skytteföreningarna finge öfvertaga behöfliga gevär och gevärsgeländor, som för armén äro oanvändbara, utan att några mellanhänder derpå förtjena så stora summor som de förut gjort.

Herr talman, jag har intet yrkande att framställa.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 44 och 45.

Utskottets hemställanden biföllos.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

§ 2.

Herr *W. T. Lundgren* aflemnade en af honom och herr *C. J. Ödman* undertecknad motion, om ändring af § 24 riksdagsordningen m. m.

Denna motion, hvilken erhöill ordningsnummern 177, blef på begäran bordlagd.

§ 3.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>P. F. Landelius</i>	under 14 dgr fr. o. m. d. 20 mars
» <i>J. Sjöberg</i>	» 14 » » » 20 »
» <i>C. A. Danielsson</i>	» 13 » » » 21 »
» <i>J. Eriksson</i> i Lindehult	» 14 » » » 20 »
» <i>C. W. Hultstein</i>	» 14 » » » 20 »
» <i>J. Hjelmérus</i>	» 14 » » » 20 »
» <i>K. F. G. Almqvist</i>	» 13 » » » 21 »
» <i>O. Larsson</i> i Bratteberg.....	» 14 » » » 20 »
» <i>C. G. Johansson</i> i Aflösa ...	» 14 » » » 20 »
» <i>N. Nilsson</i> i Skärhus	» 10 » » » 24 »
» <i>O. Emthén</i>	» 12 » » » 21 »
» <i>A. Olsson</i> i Tyllered.....	» 12 » » » 20 »
» <i>S. Söderberg</i>	» 14 » » » 20 »
» <i>P. Törnqvist</i>	» 14 » » » 20 »
» <i>M. Dahn</i>	» 13 » » » 21 »
» <i>E. H. Sjövall</i>	» 14 » » » 20 »

herr <i>J. A. Sjö</i>	under 14 dgr fr. o. m	d. 20 mars	
» <i>J. E. Nordin</i> i Sättna	» 14 »	» 20 »	
friherre <i>F. C. K. Barnekow</i>	» 6 »	» 24 »	
herr <i>A. Petri</i>	» 13 »	» 21 »	
» <i>C. H. Wittsell</i>	» 14 »	» 20 »	
» <i>N. Svensson</i> i Olseröd	» 14 »	» 20 »	
» <i>A. Jönsson</i> i Yngsjö	» 14 »	» 20 »	
» <i>C. T. Lind</i>	» 14 »	» 20 »	
» <i>W. Andersson</i> i Bråborg ...	» 12 »	» 21 »	
» <i>E. F. W. Meyer</i>	» 14 »	» 20 »	
» <i>A. P. Johansson</i> i Stensjö...	» 14 »	» 20 »	
» <i>J. Ericsson</i> i Vallsta	» 14 »	» 20 »	
» <i>A. Andersson</i> i Backgården	» 12 »	» 20 »	
» <i>A. Magnusson</i>	» 12 »	» 20 »	
» <i>S. A. G. Sundberg</i>	» 13 »	» 21 »	
» <i>O. Guldbrandsson</i>	» 13 »	» 21 »	
» <i>A. Petersson</i> i Påboda	» 13 »	» 21 »	
» <i>P. Olsson</i> i Fläsbro	» 14 »	» 20 »	
» <i>S. H. Kvarnzelius</i>	» 14 »	» 20 »	
» <i>A. Sundblad</i>	» 13 »	» 21 »	och
» <i>K. L. J. Larsson</i> i Bondarfve	» 14 »	» 20 »	.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

statsutskottets memorial n:o 33, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens sjette hufvudtitel;

sammansatta banko- och lagutskottets betänkanden:

n:o 1, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 19 i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897; och

n:o 2, i anledning af väckta motioner om ändring i §§ 2, 13 och 25 i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897;

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 14, i fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående undervisnings-, examens- och studieväsendet vid rikets universitet och karolinska institutet; samt

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ordnande af hospitalsväsendet i riket; och

n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående åtgärder till skydd mot djurplågeri under transporter.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11.20 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.